RADIO FREE EUROPE
EAST EUROPE RESEARCH & ANALYSIS

CZECHOSLOVAK UNIT

PREHĽAD TLAČE

Číslo: 124/XI

Dátum: 3.5.68

OBSAH

Vladimír MAŇÁK /Kultúrny život/	Je to pravda	str. 2
Euegn LOBL /Kultúrny život/	Symetrický model a hospodárstvo Slovenska	str. 4
Ing. Jozef ROSA /Kultúrny život/	Za dôslednú federáciu	str. 7
Dušan PLINTOVIČ /Ľud/	Na slovíčko	str. 9
P. RADOŠINSKÝ /Ľud/	Na slovíčko	str. 10
č. /Ľud/	Rozhodnutie pod zámkou	str. 10
František SALAY /Roľnícke noviny/	Sme za republiku	str. 11
Bohumil TOMAN /Roľnícke noviny/	Roľník a politika kultu	str. 13
JUDR. Jozef SUCHOŽ /Právny obzor/	K vývoju právnej úpravy dodávok poľnohospodárskych výrobkov a potrieb	str. 114
Dr. Ladislav ŠKOTT /Právny obzor/	Ako je to s náhradou za prenechávanie poľnohospodárskych nehnuteľností na dočasné užívanie	str. 14
Ladislav HORÁK /Právny obzor/	K niektorým otázkam právnej kvalifikácie v súvislosti so zahraničným cestovným ruchom	str. 14
Ján SPIŠIAK /Právnicke štúdie/	Niektoré aspekty na členitú jednotu štátneho socialistického vlastníctva	str. 14
Jozef INOVECKÝ /Roľnícke noviny/	Doriešiť bezprávie	str. 15
J. JANÍK /Roľnícke noviny/	Vďaka naším poľnohospodárom	str. 16
red.čl. /Katolícke noviny/	Uznesenie CMB fakulty	str. 18
l /Roľnícke noviny/	Tu žije národ	str. 18
Ladislav HOLDOŠ /Katolícke noviny-/	Ako sa likvidovala gréckokatolícka cirkev	str. 19

KULTÚRNY ŽIVOT, č. 17/68, 26. apríla 1968, str. 1. a 10.

2/124/XI

Je to pravda?

VLADIMÍR MAŇÁK

Hovorí sa nám: Úsilie o demokraciu v tomto štáte môže byť úspešné len ak nepôjde proti socializmu, ale zaň.

Je to pravda?

Zaiste, ak si vydobyjeme takú demokraciu, ktorá nebude iba „demokraciou, a l e socialistickou", s dôrazom na „ale". Ak to bude demokracia, o ktorej aj akčný program KSČ hovorí, že „musí priniesť pre plné uplatnenie osobnosti viac, než ktorákoľvek demokracia buržoázna". Teda ak k a ž d é m u zabezpečí v š e t k y občianske a ľudské práva nielen v rozsahu buržoáznej demokracie, ale prekročí aj jej možnosti.

Vtedy niet čo pochybovať, že absolútna väčšina občanov zostane verná socializmu.

Slovom, ak sa ľudia presvedčia, že pekné slová akčného programu nie sú len peknými slovami, nie iba lepom, na ktorý si opäť majú sadnúť, ale že socializmus je životaschopný — naozaj nemajú prečo žiadať návrat kapitalizmu. Som presvedčený, že za demokratických podmienok ho nebudú žiadať ani keď ekonomické dôsledky doterajších chýb potrvajú ešte určitý dlhší čas.

Ale hovorí sa nám tiež: Celé demokratizačné úsilie komunistickej strany, ktoré začala, rozvíja a podporuje strana, môže byť úspešné jedine so stranou, s komunistami, a nie proti nej, proti komunistom.

Je aj toto pravda?

Tu sa musíme už pozrieť, kto a čo je táto strana? Ako, v akom stave ju zastihlo „nastolenie" demokratizačného procesu tejto jari roku 1968? Je to predsa tá istá strana, pod vedením ktorej „sa za dlhé roky nahromadilo veľké množstvo problémov v hospodárstve, kultúre, politike, školstve, zdravotníctve, doprave, v národnostných vzťahoch, skrátka n a k a ž d o m ú s e k u" (V. Biľak na zasadnutí ÚV KSS 9. 4. 1968). Je to tá istá strana, na účet ktorej idú „snahy tieto problémy zakrývať, dokonca teoreticky zdôvodňovať", teda klamať ľudí, viesť ich za nos?

Veď k t o je zodpovedný za nahromadenie týchto problémov? K t o za ich zakrývanie? Zaiste nie nestraníci.

Aký dôvod teda majú dôverovať komunistom — strane, ktorá za posledných dvadsať rokov s a m a zobrala na seba zodpovednosť za všetko dianie v tomto štáte a z v l a s t n é h o p r i z n a n i a sa svojej vedúcej úlohy zhostila veľmi zle? Hádam nie iba zato majú veriť strane, že to zas ona sama „nastoľuje" demokratizáciu? Z vlastnej vôle, bez akéhokoľvek vonkajšieho popudu?

Ak to závisí len a len od jej vôle, prečo by to robila? Veď dnešný občan-nekomunista nemá nijaký dôvod veriť, že súčasný obrodný proces sa „nastoľuje" pre jeho pekné oči, len preto, že si komunisti zmysleli dať mu občianske slobody do daru.

Napriek tomu, že o to ani dokopy nežiadal?

Má stokrát viac dôvodov hľadať motív oveľa prozaickejší. A tu sa mu núka hneď niekoľko alternatív:

Že ide iba o nahradenie jedného — neosvedčeného — spôsobu nadvlády nad ním spôsobom iným. Že ide len o obnovenie vedúcej úlohy strany, ktorá sa v starom systéme kamsi vyparila, a komunisti si to odrazu uvedomili. Že ide čisto o taktiku, ktorá má pomôcť vybŕdnuť z nemožnej hospodárskej situácie tohto štátu, do ktorej sa, pravdaže, dostal vinou tých, čo ho viedli. Alebo že ide len a len o boj o moc, o výmenu jednej garnitúry vládcov za inú, k čomu sa zneužilo heslo demokratizácie.

Toto všetko v občanovi môže vzbudzovať len nedôveru.

Je tu ešte jedna možnosť: Že tento demokratizačný pohyb bol na komunistickej strane vynútený. Vyvzdorovaný, ako hovorí Ľudvík Vaculík. Progresívnymi občanmi bez ohľadu na stranícku príslušnosť. A že si to strana našťastie uvedomila. Uvedomila si neúprosnosť pôsobenia spoločenských síl a iba realizuje to, čo je nevyhnutné, ak sa nemá zdiskreditovať socializmus. Ale prečo práve o tejto možnosti strana hanblivo mlčí alebo ju prinajlepšom zaobaľuje do fráz, namiesto toho, aby o nej prinášala sama dôkazy?

Občan potrebuje dôkazy, že si toto všetko vedenie tohto štátu sakramentsky dobre uvedomuje. Inak musí nedôverovať. Báť sa, že zasa bude obetou politikárskych čachrov.

Ale tieto dôkazy zatiaľ — okrem peknych slov — chýbajú.

Preto si myslím, že namiesto varovaní, adresovaných mimo strany, aby si hádam niekto nemyslel, že sa môže stavať do opozície proti komunistom, sa komunistická strana musí usilovať d o k á z a ť, že odteraz chce byť a bude predstaviteľkou práve tých doteraz opozičných síl, ktoré si vynútili a trvajú na demokracii bez akýchkoľvek „ale".

V opačnom prípade nech radšej ráta s tým, že demokratizačné úsilie pôjde proti tejto komunistickej strane, či už vo forme organizovanej alebo živelnej opozície.

Hovorí sa nám: Za chyby nemôže byť zodpovedná celá strana.

Je to pravda?

Otázka zodpovednosti je mimoriadne ťažká. A nejde tu len o zodpovednosť za porušenie zákonnosti a za represálie voči statočným ľuďom. Tu predsa musí byť možné zistiť, objektívne zistiť podiel každého jednotlivca. Je to vec práva. A bude to nevyhnutné: Ak sa rehabilitácia má dovŕšiť do konca úprimne a bez zvyšku, čo je samozrejmé požiadavka, patrí do toho aj odhalenie v š e t k ý c h vinníkov. Aj tých v pozadí. Čím sa odhalia aj m e c h a n i z m y zvôle. Čo bude mimoriadne užitočné a poučné.

No ide aj o zodpovednosť za už spomínané chyby na každom úseku — v politike i hospodárstve, v kultúre i v oblasti národnostných vzťahov. Za tie, nedá sa nič robiť, musíme byť zodpovední všetci komunisti. Aspoň v tom zmysle, že sme si nevynútili informácie, lebo tu neobstojí: „Ja som to nevedel." Mal si vedieť. Bola to tvoja povinnosť.

Áno, vinovatý je každý komunista, ktorý nešiel proti chybám až po roztržku so stranou, s jej vedením. Námietka „čo by to bolo pomohlo?" je síce správna, ale logicky patrí do inej kategórie. A teda zodpovednosti nezbavuje.

Pred ľuďmi mimo strany je teda zodpovedná celá strana. Ich predsa doteraz vnútrostranícke otázky nemali čo zaujímať. Tak sa im to stavalo, tak sa to stavalo aj komunistom. Celé desaťročia stála pred nestraníkom — vedľa neho, za ním, nad ním alebo proti nemu — strana jednotná a pevná ako monolit. Ak sa aj občas dozvedel, že sa z toho monolitu dačo — prášok, omrvinka — odštiepilo, strana ako celok sa od takého odštiepenca

diferencovala. Len krátky čas po januárovom pléne videl akú-takú diferenciáciu medzi komunistami aj vo vnútri strany. Túto však veľmi rýchle vystriedala nová jednota — domnelá, skutočná, čo jeho to má, prosím vás, zaujímať?

Preto treba povedať, že komunistická strana vždy bola a aj ostane diferencovaným, nejednotným organizmom. A vždy v nej boli sily, ktoré bojovali vo vnútri strany proti chybným metódam a ich nositeľom, nech boli títo akokoľvek mocní. Tieto sily boli slabé, ale po roku 1956 a najmä po roku 1963 rástli.

Ak tak na tom záleží, aby neboľa za chyby zodpovedná celá strana, že sa to tak veľmi zdôrazňuje, je nevyhnutné diferenciáciu a nejednotnosť názorov medzi komunistami v budúcnosti vyniesť mimo rámec strany. Domnelá jednota je aj v tomto zmysle na škodu.

Toľkoto na okraj úvah o tom, či pripustiť opozíciu mimo komunistickej strany alebo len v nej.

Hovorí sa nám: Na Slovensku je už demokracie až-až a hlavne je tu iná situácia než v Čechách. Na čele Slovenska už vlastne niet nositeľov starých, nedemokratických metód. Na čele strany a vôbec vo funkciách sú tu už od roku 1963 tí najprogresívnejší ľudia.

Je to pravda?

Tvrdí sa nám, že v tom čase bol iba prízky priestor na rozvinutie demokratizačného procesu. Nebolo záruk, že zvíťazí. A postupovať „nerozumne" by znamenalo vraj na dlhé roky boj o demokraciu prehrať.

Čo toto má znamenať? Ospravedlňovanie sa? Nezaobalené hlásanie hrubého utilitarizmu? Či skutočne zodpovednú analýzu vtedajšej situácie, v ktorej sa naozaj nedalo inak?

V nedeľňajšej televíznej inscenácii Aféry Dreyfuss hľadá jedna z hlavných postáv, zodpovedných za túto špinavú aféru, ktorá navždy pošpinila česť francúzskej armády, ospravedlnenie za to, že sa „pre dobré meno armády" obetuje nevinný človek, v týchto slovách: „Len zlý generál ide do boja, keď nemá vyhliadky na úspech. Dobrý generál počká a bojuje až keď boj môže byť úspešný." Podarí sa mu tým oklamať čestného dôstojníka, ktorému je dobré meno armády nadovšetko. Práve preto tento čestný človek na to morálne ťažko doplatí a dočká sa trpkého vytriezvenia.

Ani mi nenapadne, aby som popieral nevyhnutnosť nestrácať hlavu a bojovať rozumne. Lenže:

Situáciu na Slovensku (a v celom štáte) medzi rokmi 1963 až 1968 vyžaduje seriózny analýzu, a nie len tak púšťať do vetra slová o „priúzkom priestore". Už bez analýz je zjavné, že demokratizačné hnutie statočných ľudí v roku 1963 bolo v nasledujúcich rokoch potlačené a že v roku 1963 bol aj na Slovensku vládnuci stranícky aparát v defenzíve predovšetkým proti tomuto hnutiu „zdola". Aj bez analýz je zrejmé, že v posledných piatich rokoch bola atmosféra v celej republike na nevydržanie a že práve preto vyústila na jednej strane v pasivitu až apatiu ľudí, na strane druhej — tej neohrozenejšej — v boj o demokraciu (Literárne noviny, sjazd spisovateľov, Strahov, Kultúrny život, Echo, vystúpenie niektorých základných organizácií strany, individuálne akcie — napr. Gosiorovský, Mňačko).

Ale, čo je ešte dôležitejšie, aj taktika má svoje medze. Najmä morálne. To, že „progresívni ľudia", ktorí vraj na Slovensku boli vo funkciách už od roku 1963, svojmu vyčkávaniu na vhodnú chvíľu obetovali poctivých drobných ľudí a neurobili nič alebo len veľmi málo proti tomu, ak týchto postihli represívne opatrenia a škandalizovanie za názory, ba že sami k takým opatreniam neraz siahli („naoko" voči Prahe?), sa nedá ničím ospravedlniť. Názor o „rozumnom" postupe vlastne odsudzuje tých, čo „predčasne" bojovali proti chybám. Tento názor vlastne robí z čestných ľudí, aj radových komunistov, nerozumných, teda hlúpych nedočkavcov, ktorých povinnosťou asi bolo dívať sa na ťažké chyby a ich ešte ťažšie dôsledky a vyčkávať, kým sa im láskavo dovolí otvoriť ústa. Ozaj, keby to bolo naozaj tak, ako by sme dnes rozlíšili tých, čo sú vstave obrodiť našu politickú situáciu, od tých, sa len z utilitarizmu a karierizmu dnes k hnutiu za demokraciu slovami pridávajú?

Ach áno! Veď aj dnes sa už začína hovoriť o nedočkavcoch a nesprávnej nedočkavosti niektorých „nerealistov".

Lenže s týmito otázkami sa komunistická strana musí vyrovnať, a to pred tvárou všetkých občanov. Nejde vonkoncom o uznanie zásluh. Ide o statočné a pravdivé hodnotenie vývinu — v záujme demokracie, v záujme socializmu. O pravdu ide.

Lebo len pravdou, a nijakým utilitarizmom, sa dá docieliť vážnosť strany. A potom hádam aj jej uznanie nestraníkmi za pred[illegible]. Ale to už je len a len ich vec. Občanov.

VLADIMÍR MAŇÁK

KULTÚRNY ŽIVOT, č. 17/68, 26. apríla 1968, str. 1. a 10.

KULTÚRNY ŽIVOT, č. 17/68, 26. apríla 1968, str. 8.

4/124/XI

Symetrický model a hospodárstvo Slovenska

EUGEN LOBL

Úvahy o symetrickom a asymetrickom modeli vyznievajú takmer jednoznačne pre symetrické riešenie, aby hebol v našej republike národ č. 1 a národ č. 2., aby sa český a slovenský národ mohli plne realizovať a spoločne budovať republiku ako rovný s rovným.

Všeobecne sa dochádza k záveru, že práve asymetrické riešenie vyvolalo na oboch stranách veľké, považlivé národnostné trenice, podkopávajúce jednotu republiky a naopak, že symetrické riešenie bude aj z hľadiska jednoty republiky neporovnateľne lepším riešením.

Pravda, keď sa táto diskusia prenáša z politického poľa na pole ekonomické, vznikajú obavy. Z diskusií, ktoré som mal, by sa dali tieto obavy zhrnúť do takýchto záverov:

1. Nebude slovenská ekonomika na tom oveľa horšie, ako doteraz, veď slovenská ekonomika je v pomere k českej ekonomike oveľa slabšia?
2. Obstojíme v konkurencii s českými podnikmi, ktoré sú lepšie vybavené, majú lepší riadiaci aparát, konštruktérov, atď.?
3. Ak sa rozdelí československé hospodárstvo na hospodárstvo české a slovenské, podlamujeme vlastne republiku aj politicky. Vieme, že ekonómia je základňa a rozbitím základne rozbijeme celú spoločenskú nadstavbu.

Nazdávam sa, že tieto úvahy vychádzajú z toho, že by sa všetko ponechalo tak ako teraz je, spolu s celým systémom riadenia národného hospodárstva a vniesol sa iba princíp symetrie. Viedlo by to k tým dôsledkom, ktorých sa obávajú nositelia uvedených náhľadov.

Vychádzajme z iného aspektu. Predstavme si, že by sme bez ohľadu na symetriu a asymetriu postavili celú našu ekonómiu na čisto ekonomickú základňu. Ako by vyzeralo toto naše hospodárstvo, alebo aký význam alebo zmeny by si potom žiadalo symetrické rieš. nie.

Podľa môjho názoru, základom hospodárstva budovaného na princípe ekonomickom musia byť ekonomicky samostatné podniky. Podniky, ktorým patrí čistý zisk, čo vyprodukujú, ktoré môžu samy so ziskom voľne narábať, ktorým patria celé odpisy, aby automaticky mali prostriedky na jednoduchú reprodukciu, atď. Podniky musia mať právo investovať ako chcú, majú mať právo si voliť taký sortiment, aký je im výhodný, ale by museli znášať stratu, aj za cenu zániku podniku. Samozrejme by sa neuplatňoval odborový princíp a neexistovali by odborové riaditeľstvá v ich dnešnej podobe. Podniky samotné by si mohli vytvoriť zoskupenie a určité spoločné orgány, ktoré by vykonávali takú agendu, čo na úrovni jedného podniku buď nie je možná, alebo nie je rentabilná. Či už ide o výskum, organizáciu zahraničného obchodu, marketing, alebo o štúdium a organizovanie moderných metód riadenia, atď. Pritom si viem predstaviť, že podnik, ktorý vyrába napr. topánky a pančuchy, by mohol byť členom dvoch organizácií: jednej, ktorá je dobrovoľnou organizáciou obuvníckeho priemyslu, druhej, ktorá je dobrovoľnou organizáciou textilného priemyslu. Existencia samostatných podnikov vytvára predpoklady pre vznik trhu, lebo tieto podniky musia súťažiť medzi sebou. Keď však hovoríme o trhu, musíme poukázať na štruktúru trhu. Potrebujeme tak, ako to má každý štát, v ktorom existuje ekonomika riadená endogennými silami, určitú štruktúru. Potrebujeme celkom malé, ale samostatné podniky, ktoré zamestnávajú do 10 ľudí, potrebujeme, malé, stredné a veľmi veľké podniky. Medzi nimi sa vytvárajú aj kooperačné vzťahy. Inými slovami, musíme vytvoriť prirodzenú štruktúru výrobnej oblasti. Mnohé závody by sa museli stať podnikmi. Malé závody, ktoré svojou povahou by nemohli existovať ako podniky, budú závodmi podnikov, samozrejme geograficky blízkych a v každom prípade slovenských podnikov.

Ale aj družstevné podniky, či už ide o spotrebné alebo výrobné družstvá, musia byť tiež samostatné. Doterajšie Ústredie družstiev predstavuje veľký monopolný podnik a jednotlivé družstvá sú iba prevádzky. Naopak, bolo by žiadúce, aby tieto družstvá žili svojim samostatným podnikovým životom a vytvorili si svoje organizácie, či už svoje odbytové, alebo nákupné organizácie tak, aby družstvá mohli nakupovať za veľké obchodné ceny a mohli byť schopné konkurencie národným podnikom. Považujem za samozrejmé, že by vznikli aj malé, čisté súkromné prevádzky, ako údržba, celý rad služieb, obchody, espresá, kaviarničky, chaty, atď. a týmto spôsobom by sme zabezpečili, aby sa vytvoril skutočný trh.

Úloha celkom malých podnikov, t. j. podnikov zamestnávajúcich približne do 10 ľudí je pre moderné hospodárstvo mimoriadne dôležité. V USA je ich na 5 mil. Takéto malé podniky majú schopnosť prispôsobiť sa dopytu, najmä po stránke kvalitatívnej. Už stredne veľké podniky si žiadajú pomerne dlhodobý výrobný plán, v dôsledku toho sú ťažkopádne. Celkom malé podniky môžu naopak vystihnúť medzery a úzke profily a svoju výrobu prispôsobiť.

Také malé podniky by síce mohli byť organizované ako družstvá, ale najrozumnejšie by bolo povoliť v tejto oblasti súkromné podnikanie, ktoré ostatne Ústava z r. 1948 predvídala a pripúšťala. (Podľa § 158 Ústavy z roku 1948 sa zaručilo súkromné vlastníctvo drobných a stredných podnikov do 50 zamestnancov.)

Význam týchto malých podnikov by spočíval jednak v tom, že by sa veľmi podstatne rozšíril sortiment výroby, ale aj v tom, že by sa vytvoril skutočne voľný trh, klíma súťaživosti a aká — taká podnikateľská atmosféra.

V oblasti výroby stredných a väčších podnikov treba rátať s určitými nevyhnutnými deformáciami trhového mechanizmu, ale jednako by vznikol trh súťažlacich samostatných podnikov. Hospodárstvo takých rozmerov, ako je naše, musí počítať s tým, že veľké podniky najmä v oblasti výrobných prostriedkov budú mať monopolné postavenie. Tento monopol by sa narušoval tým, že pre takéto podniky je domáci trh príliš úzky a museli by sa zapojiť do svetového trhu a svetovej súťaže. Rovnako by sa dalo cieľavedome oslabiť monopolné postavenie takýchto podnikov dovozom. Potrebovali by sme tiež systém komerčných bánk, ktoré by boli rovnocenným partnerom podnikov a nie ako doteraz predĺženou rukou centra.

Predstavme si, že by sme mali takúto štruktúru nášho hospodárstva a že sme ju vytvo-

r.

rili v rámci asymetrického modelu. Teraz by sme stáli pred úlohou prejsť na symetrický model.

Tu by sa ukázalo, že vlastne nestojíme pred nijakými zvláštnymi alebo mimoriadne ťažkými otázkami. Podniky by ďalej hospodárili a necítili by vo svojej hospodárskej činnosti rozdiel medzi symetrickým a asymetrickým modelom.

Podniky by súťažili a boli by nútené v tejto súťaži obstáť. Výhoda lepšie riadených alebo vybavených podnikov by sa samozrejme tiež prejavila celkom nezávisle od toho, či máme symetrický alebo asymetrický model.

Ak mánie obavy zo symetrického modelu len preto, že by sme v súťaži s českými podnikmi neobstáli, tak treba povedať, že to isté nebezpečenstvo hrozí pri asymetrickom modeli a jediná cesta ako takému nebezpečenstvu čeliť je cesta direktívneho administratívneho riadenia. Pri direktívnom riadení nehrá efektívnosť podniku významnú úlohu, pravda, následok tohoto spôsobu riadenia je nízka efektívnosť c e l é h o národného hospodárstva. Akonáhle pristupujeme k ekonomickému modelu nevyhnutne dochádza k rastu dobre riadených a dobre vybavených podnikov a k zániku neefektívnych podnikov.

Práve symetrický model vytvára predpoklady odstrániť celý rad príčin, ktoré spôsobili nižšiu efektívnosť slovenského národného hospodárstva. Tým, že by sme mali vyčlenené prostriedky pre investície mohli by sme zamerať celú našu investičnú politiku na najefektívnejšie podujatia, na plné využitie polarizačných centier, na vyšší podiel rentabilného spotrebného priemyslu a pod. Mohli by sme robiť skutočnú, pravú oblastnú ekonómiu. Mali by sme mať k dispozícii prostriedky, z ktorých by sme uhradili úrokovú zaťaženosť spôsobenú nižšou úrovňou zdrojov, atď.

Takisto by sme museli mať vydelenú primeranú časť devízového fondu a použili by sme tieto devízy výlučne z hľadiska potrieb vývinu slovenského priemyslu.

Problém symetrie a asymetrie by sa rozvíjal hlavne v oblasti centra. Slovenské národné orgány by museli byť vybavené takou právomocou a takými prostriedkami, aby sa potenciálne bohatstvo Slovenska čím skôr realizovalo.

Za predpokladu, že sa táto problematika vyrieši, nebude slovenské ekonomika na tom horšie, ako doteraz, bo naopak lepšie. Ukazuje sa, že je bezpodstatná obava, že asymetrický model

znamená zhoršenie slovenského hospodárstva.

Pravda, môžeme sa obávať toho, že nedôjde k naznačenému riešeniu, že by napr. prostriedky, ktoré budú mať slovenské národné orgány, by neboli dostačujúce. Iným slovami existuje obava, či bude na českej strane pochopenie pre slovenské problémy.

Nazdávam sa, že táto tak často opakovaná formulácia je zásadne nesprávna. Potrebné je, aby česká a slovenská strana mala dostatočné pochopenie pre potrebu československého národného hospodárstva.

Integrácia a ako ju dosiahnúť?

Moderné hospodárstvo je hospodárstvo integrované. Uvedomme si, že napr. moderná výroba aj tak jednoduchého spotrebného predmetu ako je topánka, predpokladá existenciu bankového, hutníckeho, strojárskeho, chemického, papierenského, energetického priemyslu a vlastne — keby sme to dôsledne domyslieli — všetkých priemyslových odborov, ktoré máme. Takisto predpokladá existenciu dopravy, peňažníctva, štátnej administratívy, školstva, výskumníctva, atď. Tu nejde len o kooperáciu niektorých odvetví, ale o integráciu. Tento integračný proces sa prehlbuje v závislosti na úrovni hospodárstva. Čím vyššia je úroveň vedy a jej aplikácie, tým integrovanejšie je hospodárstvo. A naopak, ak stoja nejaké bariéry v ceste integrácii, stažuje sa aj možnosť aplikácie vedy v hospodárstve.

Vidíme to najlepšie na integračnom procese západnej Európy. Aplikácia vedy v štátoch napr. Európskeho hospodárskeho spoločenstva si vynucuje integráciu veľkých hospodárskych celkov preto, že takéto hospodárstvo potrebuje aj integráciu v mikrooblasti.

Treba priznať, že tento integračný proces (hoci má svoje nedostatky, poznačené skutočnosťou, že popri integračnom procese existujú aj dezintegračné snahy súťažiacich kapitalistických podnikov) pokročil ovela ďalej ako medzi štátmi Rady vzájomnej hospodárskej pomoci. Príčiny tohto faktu treba hľadať v skutočnosti, že integračný proces EHS je ekonomický proces, kým v RVHP prevažujú administratívno-politické aspekty. Ďalšou príčinou je, že štáty EHS sú približne na rovnakej úrovni. Keď štáty EHS rokovali s gréckou vládou o tom, aby sa stala súčasťou tohoto spoločenstva, tak určili termín — ak sa dobre pamätám — 18 rokov. Predpokladalo sa, že po 18 rokoch pomocou úverov a investícií zo strany štátov EHS sa zvýši úroveň Grécka natoľko, že bude možné zapojiť jeho hospodárstvo do integračného procesu EHS. V tejto súvislosti nás nezaujímajú politické a mocenské zámery ani to, či a do akej miery sa splnili očakávania. Zaujíma nás len poznatok, že z hľadiska integračného procesu sa videlo žiaduce podporovať hospodárstvo Grécka, aby dosiahlo taký úroveň, že by sa stalo spôsobilé pre integráciu.

To je ponaučenie aj pre nás. Integračný proces prebiehal u nás veľmi pomaly a nedôsledne, a to preto, lebo tento proces, ako aj celé hospodárstvo bolo riadené neekonomicky, administratívno-príkazovo. Skutočnosť, že sme mali jedno riadiace centrum vo forme Štátnej plánovacej komisie, alebo celoštátne generálne riaditeľstvá, sme vôbec nevytvorili jednotnú ekonomiku. Naopak, prehlbovala sa priepasť medzi českou a slovenskou ekonomikou. Aby došlo k integrácii, je potrebné zrušiť tieto administratívne metódy, vytvoriť trh samostatných podnikov a otvoriť cestu pre prirodzenú integráciu. Súťažou treba vytvoriť endogenný tlak na plnú aplikáciu vedy vo výrobe a súčasne odstrániť hamovky, ktoré stoja v ceste tomu integračnému procesu, po ktorom volá každé hospodárstvo, založené na aplikácii vedy.

Súčasne si musíme ale uvedomiť, že tento integračný proces, ktorý predstavuje záujem jak slovenského, tak aj českého hospodárstva a ktoré je vôbec predpokladom efektívnosti nášho národného hospodárstva sa môže realizovať len vtedy, ak je úroveň obidvoch hospodársko politických oblastí približne rovnaká. Je teda prvoradým celoštátnym záujmom takýto predpoklad vytvoriť a chápať podporu tohoto procesu nie ako pomoc, ktorú poskytuje jedna oblasť druhej, ale ako investíciu do ekonomického rastu československého národného hospodárstva. Je preto pomýlený názor, že symetrický model znamená rozdelenie ekonomiky Československa. Naopak, ak túto symetriu nechápeme mechanicky, byrokraticky, ale skutočne ekonomicky, vytvorí sa jednotné integrované československé hospodárstvo a pevná ekonomická základňa pre našu republiku. Pravda, bude potrebné, aby sme pri realizácii týchto zámerov mali pred sebou tento cieľ a to na obidvoch stranách.

Teraz ešte k obave, či budeme schopní konkurovať s českými podnikmi, pokiaľ ide o subjektívny faktor.

Žiada sa povedať niekoľko slov o ľudskom faktore, ktorý je žiaľ, v našich ekonomických úvahách zanedbávaný. Fetišizujeme makroekonomické vzťahy, vzťahy aglomerovaných veličín, čiže pokračujeme v určitej miere v myslení typické pre starú sústavu. Ale tým, že zanedbávame mikroekonomický pohľad, nevyhnutne zanedbávame ten faktor, ktorý je rozhodujúci pre túto oblasť, a to je faktor ľudský.

V tejto súvislosti prichodí zaoberať sa nacionálnym cítením, ktoré hrá u nás veľkú úlohu. Nie je vecou tohoto článku analyzovať toto cítenie a ukázať, že má celý rad odlišných prvkov od nacionalistického cítenia typu hlinkovského nacionalizmu. Nazdávam sa, že tieto nové znaky sú ovela silnejšie, ako existujúce zvyšky hlinkovského nacionalizmu, čo pravda neznamená, že ak nepochopíme to špecifické nové v tejto oblasti, ak sa budeme necitlivo správať k tomuto „nacionalizmu", musíme očakávať, že sa stánú typickými staré formy nacionalizmu.

Charakteristické pre základňu, z ktorej vyrastá dnešné slovenské nacionálne cítenie, je napätie, ktoré vzniká z toho, že v jednom štáte existujú dva rovnocenné národy, ktoré nie sú rovnoprávne.

Toto napätie vyvolávajú sily, ktoré v podstate sú progresívne a tieto sily treba aj progresívne využiť.

Som pevne presvedčený, že keď naše podniky budú skutočne našimi podnikmi, keď slovenské hospodárstvo bude skutočným slovenským hospodárstvom, budeme schopní mobilizovať úsilie, a skryté neuvoľnené talenty zdravého nespotrebovaného národa, ktorý má ambície svoje schopnosti plne rozvíjať a využiť, je tu nesmierne dynamická snaha dokázať, že sme skutočne rovnocenným partnerom českého hospodárstva a že vieme vyrobiť aspoň také výrobky ako v Čechách a tento stimul osobnej a národnej sebarealizácie môže byť silnejší ako hmotná zainteresovanosť. Tu máme fantastický kapitálový vklad, s ktorým treba rátať a ktorý treba využiť.

Neviem sa zbaviť dojmu, že strach zo súťaže s českými podnikmi je strach malých dušičiek, ktoré sa boja zmien a progresu vôbec, lebo sa boja, že by v tomto progrese neobstáli. Preto sú konzervatívni a stavajú sa mentálne aj politicky proti pokroku.

V tejto súvislosti treba zvlášť vyzdvihnúť úlohu mladej slovenskej inteligencie, ktorá v takej hrozivej proporcii nemôže uplatniť svoje vedomosti a schopnosti, za ktorú veľa skúseností, lebo nemala možnosť si ich získať. Predsa ide o generáciu, ktorá nie je zaťažená minulosťou, je ňou iba znechutená. Je to generácia, ktorá čaká a túži po tom, aby mala pred sebou veľký cieľ.

KULTÚRNY ŽIVOT, č. 17/68, 26. apríla 1968, str. 8.

Po Jánovi Feriancovi a Júliusovi Liptákovi dávame v našej diskusii o ekonomike Slovenska a jej perspektívnych zámeroch slovo profesorovi Jozefovi Rosovi, doktorovi ekonomických vied.

Za dôslednú federáciu

„Keď federáciu, tak dôslednú..." vyhlasuje Antonín Novotný na zasadnutí pléna ÚV KSČ dňa 4. apríla 1968. Znie to ako vyhrážka. Keď chcete federáciu, nebudeme viac na vás doplácať! Lenže slovenský národ viackrát v histórii preukázal svoju odvahu riešiť si zodpovedne svoje problémy. Najnovšie v Slovenskom národnom povstaní.

Pýtame sa a skúmame, kto na koho dopláca. Pred pár rokmi, keď výpočet národného dôchodku za Slovensko bol zakázaný, bolo ťažko ukázať pravdu. Počítali sme preto iniciatívne, a to na niekoľkých miestach a niekoľkými metódami. Prvé výsledky boli sľubné a nabádali k ďalším prepočtom a spresneniam. Dnes nám je jasné, prečo bol označovaný pokus o výpočet národného dôchodku za protiústavný čin. Odtiaľ viedla cesta k pravde a k federácii. K ekonomickej federácii a dôslednej federácii.

Prepočty ukazujú, že český národ nedopláca na slovenský národ. Je to výmysel Novotného a novotnovcov, nimi vedome a zámerne rozširovaný, aby oklamali nie slovenský, ale český národ (alebo obidva). Vychádzalo sa zo žalania mocipána predkladať informácie len také, aké si On praje. Predkladať také informácie, ktoré sú ľúbivé pre český národ. Ak oklamal národ, mal by mu podať vysvetlenie. Prečo by to mali robiť slovenskí ekonómovia?

Na slovenský národ sa nedoplácalo a nebude doplácať. Slovenský ľud je dosť hrdý na to, aby nemusel prijímať dary, ktoré by mu stále niekto pripomínal. Sme nevďační — hovorí český robotník, inžinier i básnik. Nečudujme sa. Hovoria tak, ako ich informovali.

Teraz však nie je hlavné rozjímať o minulosti. Potrebujeme reálny pohľad na súčasnosť a na budúcnosť. Predbežná inventúra našich síl a schopností, nášho nevyužitého národného bohatstva, pracovných síl a možných odbytísk presvedčivo ukazuje, že slovenský ľud je schopný riadiť sám úspešne svoju ekonomiku. A túto svoju ekonomiku chce riadiť v prospech svoj i celého československého ľudu. Na principe rovný s rovným.

Slovensko je v poľnohospodárskych produktoch nielen sebestačné, ale má aj prebytky. Tieto prebytky idú v prospech integrovanej, ekonomicky prepojenej československej ekonomiky. Slovensko sa podieľa 31 % na počte obyvateľstva, avšak 35—37 % na poľnohospodárskej produkcii. Ako je známe, za poľnohospodárske produkty sa vo svete platí zlatom a devízami. O čo viac vyprodukuje Slovensko poľnohospodárskych produktov než skonzumuje, o to viac sa znižuje nutnosť dovážať poľnohospodárske produkty pre celú ČSSR zo zahraničia. Slovensko teda produkuje devízy za svoje poľnohospodárske prebytky.

A toto svoje aktívne devízové saldo z poľnohospodárstva máme možnosť zvyšovať. Spomeňme len naše tradičné výrobky. Za roky 1955—1964 poklesol na Slo-

vensku chov oviec o 350 000 kusov v dôsledku direktívnych zámerných zásahov, ktoré spôsobili veľké škody nášmu devízovému hospodárstvu. Dovážame ročne 20 tisíc ton ovčej vlny, ktorú máme možnosť doma vyprodukovať. To potvrdzujú príslušné prepočty. Zatiaľ produkujeme len 2 tisíc ton ročne. Výrobu a vývoz bryndze máme možnosť zvýšiť až desaťkrát. To sú ďalšie devízy, ktoré nám unikajú.

Veľké devízové škody spôsobuje nášmu hospodárstvu neefektívne využívanie drevného bohatstva Slovenska. To je spôsobené hlavne krátkozrakou investičnou politikou. Z tých istých dôvodov sa nevyužívajú dostatočne bohatstvá čadiča, kde ide o investície s dvo- a päťročnou návratnosťou a s prínosom devíz.

Hlavným naším bohatstvom sú však pracovné sily. Slovensko sa bude podieľať v budúcej päťročnici 1971–1975 až 90 % na celoštátnom prírastku pracovných síl. V rokoch 1981–1985 stúpne tento podiel až na 92,3 %. Aj neekonómovi musí byť jasné, že na riešenie tohto problému, na využitie tohto bohatstva treba v hospodárskej politike uplatniť stratégiu diferencovaného prístupu. Nie je ďalej myslíteľné nerešpektovať špecifiká národných ekonomík v celoštátnej hospodárskej politike. Či si snáď niekto trúfa tvrdiť, že týchto 190 tisíc nových pracovných síl zo Slovenska v rokoch 1971–1975 by bolo efektívne presúvať spolu so surovinami zo Slovenska a zo Sovietskeho zväzu do českých krajín?

Zaráža nás, že českí ekonómovia-teoretici i hospodárski politici jedným dychom a bez prestania hovoria o nedostatku pracovných síl ako o probléme celoštátnom. Aj táto skúsenosť, oceňujúc váhu neústupnosti v minulých rokovaniach, nás presvedčuje o nevyhnutnosti dať riešenie týchto životne dôležitých problémov na plnú zodpovednosť v zmysle dôslednej federácie slovenským národným orgánom.

Slovenskí ekonómovia pristupujú s obavami a s odôvodneným podozrievaním ku koncepcii energetickej politiky. Táto koncepcia je stavaná na myšlienke ťahať obrovské objemy palív zo Sovietskeho zväzu do stredných a západných častí republiky a späťne tlačiť 10–12 mld kWh elektrickej energie na Slovensko. Pritom realizácia projektov vodného diela na Dunaji, ktorého efektívnosť je preukázaná, sa preťahuje už 15 rokov. O veciach sa nerozhodovalo objektívne na základe kalkulácií, ale na základe poklonkovania sa. Jeho názorom. Sme skeptickí, či tieto problémy životnej dôležitosti budeme môcť vyriešiť bez federácie.

Ale vzniká aj oprávnená otázka, či nám budú stačiť prostriedky. Prepočty ukazujú, že prostriedky k dispozícii sú a budú. Je to skôr otázka poradia naliehavosti investícií z hľadiska celospoločenských analýz a kalkulácií. Ide o časove konkurenčný projekt Dunaj-Odra-Labe. V takýchto významných otázkach vznikajú logické predpoklady pre vznik opozície. Neústupnosť dvoch zúčastnených partnerov môže nájsť východisko len v realizácii projektov na účet národných ekonomík. Treba si však uvedomiť, že nejde len o integráciu česko-slovensko-sovietsku, ale aj o integráciu týchto ekonomík s ekonomikami stredoeurópskych a juhovýchodoeurópskych štátov.

Komplexné riešenie Dunaja dozrelo. Ide nielen o riešenie energetického problému, ale aj o realizáciu veľkorysého závlahového projektu tak, aby sa Žitný ostrov stal zlatou baňou Československa. Súčasne je na programe dňa využitie Dunaja ako integračného dopravného kanálu. Riešenie trojjedinej funkčnosti Dunaja – energetika, závlahy, doprava – je atraktívna pre všetky pravo a ľavobrežné podunajské štáty. Nie je to nový objav. Kumulatívne ekonomické efekty z obchodu na báze tejto lepnej lákali už starú rímsku ríšu, hraničiacu pod Trenčianskym hradom. Boli ožívené, no nerealizované mocnárstvom Rakúsko-Uhorska. Príčiny neúspechu boli vždy tie isté: povýšenie politického, národnostného a aj ekonomického útlaku na dogmu pre molocha chimérnej jednoty.

Naše národy sú dosť vyspelé a priliš mnoho trpeli v minulosti, než aby si nevzali z histórie ekonomických a neekonomických systémov riadenia hospodárstva poučenie.

Mimoriadne pálčivý je bytový problém na Slovensku. Jeho riešenie nie je možné centrálnym riadením stavebníctva a nekoncepčnou, kolísavou bytovou politikou. Slovenský občan sa právom pýta, prečo by mal priemerne platiť dvaapolkrát viac za bytovú jednotku než český občan. Odpoveď nedostáva. Priemstav v Prievidzi oprávnene požaduje prehodnotenie plánu úloh do roku 1970, v ktorom sa mu direktívkou ukladá realizovať časť sídliska v Kobylisoch v Prahe a pritom nemôže plniť mnohé dôležité stavby na Slovensku, ako sú pekárne, školy, odborné učilištia a nové závody, nehovoriac o tom, že aj v bytovke je na tom Slovensko horšie než české krajiny. Gordický uzol byrokratického prístupu k základným otázkam rozvoja národa môže riešiť len federatívne usporiadanie. Také usporiadanie, v ktorom si bude ľud riešiť sám vlastné veci bez prieťahov, pružne a efektívne.

Základným predpokladom riadenia moderného hospodárstva je národohospodárske účtovníctvo a štatistika. Dozvedeli sme sa z prejavu tajomníka ÚV KSČ Kolárca na zasadnutí pléna dňa 3. apríla 1968, že archív Ústredného výboru je v dezolátnom stave. Za takého stavu sa ťažko dajú robiť zodpovedné analýzy o príčinách minulého politického vývoja. Máme oprávnené obavy, že v nevyhovujúcom stave je aj evidencia generálneho riaditeľa štátnej banky dr. Pohla. V Rudom práve zo dňa 12. apríla t. r. oznamuje, že v zásobách umrtvujeme „veľké hodnoty, „ktoré sa ťažko dajú presne vyčísliť". Podľa jeho názoru „môže ísť" až o 10 miliárd Kčs. Zdalo by sa normálnym, keby banka mala presný prehľad aj o stave umrtvených zásob, ich štruktúre, a teda o krytí našej koruny.

Ak to banka nedokáže z tých, či oných príčin, logika veci prikazuje zorganizovať presnú evidenciu o pohybe a stave zásob na Slovensku, aby sme vedeli, koľko na jestvujúci veľký neporiadok doplácа (či prispieva) slovenský občan. A podľa toho robiť účinné opatrenia na zlepšenie.

Vzniká otázka, čo a kto má byť zárukou toho, aby sa neporiadok neopakoval, aby neboli prieťahy v rozhodovaní, aby každý zodpovedne riadil ten úsek práce, ktorý mu v systéme racionálnej deľby práce patrí. Má to byť ťažkopádny sbor 29 ministrov s podriadenými 18 tisícami úradníkmi? Nepresvedčivo uisťuje nový predseda vlády Ing. Černík, že vláda sa bude zaoberať koncepčnými a súhrnnými otázkami. Ani si neuvedomuje, že pri sbore 29 ministrov je to nad jeho sily. Jestvujúci systém ministerstiev plodí byrokraciu denne a v masovom rozsahu.

Myslím, že za takéhoto stavu má slovenský ľud právo odporúčať premenu väčšiny ministerstiev na české národné ministerstvá a 18 tisíc úradníkov platiť na účet českého národného rozpočtu. Slovenský národ na základe historických skúseností dostáva morálnu legitimáciu vytvoriť si národnú vládu s malým počtom ministerstiev a s optimálnym pružným aparátom. Bolo by omylom myslieť si, že nám ide najmä o nejaké úspory administratívneho aparátu a o úspory na platoch niekoľkých ministrov. Také zjednodušené prístupy mali zatiaľ v histórii republiky mnohí novonastupujúci ministri financií, okrem veľkorysého národohospodára a stratéga Dolanského.

Ide nám o väčšie veci. Myslíme si, že s takýmto systémom vlády a ministerstiev nie je možné úspešne viesť naše národy, našu spoločnosť a už vôbec nie naše národné hospodárstvo, aspirujúce na dobrý európsky priemer. Jedenásť hospodárskych ministrov je práve dosť na to, aby sa rezortizmus a mocenskoadministratívne metódy dirigizmu ešte viac upevnili. Egocentrická pozícia hospodárskych ministerstiev sa neraz kvalifikovala ako egoistický obhajca svojich mikrooblastných, úzkych podnikových a rezortných záujmov, aj keď boli zjavne v rozpore s národohospodárskou racionalitou. Zdanlivo nádejná hospodárska rada ako poradný orgán vlády je slabou náplasťou na starý, morálne opotrebovaný systém.

Bolo by tragickým omylom, keby slovenské národné orgány vo federácii točili svoju prácu slovenskou kópiou československého systému ministerstiev.

Prof. Ing. JOZEF ROSA, DrSc.

PREDVOJ, č. 17/68, 25. apríla 1968, str. 5.

ĽUD, 25. apríla 1968, str. 1. a 2. 9/124/XI

Na slovíčko...

Vystúpenie podpredsedu vlády dr. Gustáva Husáka na krajskej konferencii KSS v Bratislave 21. apríla a najmä tá časť prejavu, v ktorej podal výklad k otázke rehabilitácie, priviedla ma k tomu, aby dnešné „Na slovíčko..." bolo presne adresné.

Nuž teda na slovíčko, pán podpredseda vlády. Otázka rehabilitácie je dnes najvážnejšou otázkou. Nejde len o odčinenie krívd, ale aj o druhú stránku vecí — o potrestanie tých, ktorí boli pôvodcami krívd a ktorí sa na týchto krivdách podieľali. Nemôžem súhlasiť — sotva som sám — s Vaším stanoviskom, pán podpredseda vlády, že ste proti odhaleniu všetkých — Vy ich označujete za bezvýznamných — ľudí, ktorí sa zachovali nezákonne a bezcharakterne. Ďalej ste povedali, že vo Vašom prípade boli prokurátor a sudca iba bezvýznamnými figúrkami vzhľadom na tých režisérov, ktorí o Vašom prípade hore rozhodovali.

Neviem pochopiť Vaše stanovisko. Keď ste stáli pred bezvýznamnými figúrkami — ako ste označili svojho prokurátora a sudcu — zaiste ako právnik ste poukázali veľmi presvedčivo na porušovanie zákona prokurátorom a sudcom, ktorí v záujme byrokratického prisluhovania sa zriekli všetkých princípov etiky. Dnes, keď týchto prisluhovačov treba brať na zodpovednosť, máte iné hľadiská? Ospravedlňujete porušovanie zákonov? Zaujímate stanovisko, ktoré vedie k tomu, aby medzi službou ľudu a praobyčajným prisluhovaním bolo rovnítko. Ako právnik by ste nemali pripustiť takúto zámenu dvoch významove rozdielnych pojmov u ľudí, ktorí aj vo Vašom prípade pracovali so zákonom. Nemožno tu hovoriť o nejakých bezvýznamných figúrkach, ale o ľuďoch v dôležitých funkciách, ktorí sa dali na cesty prisluhovania, a to nie z oddanosti k socializmu, ale aby si udržali svoje výhodné existenčné pozície. Totalitný režim Širokého, Bacílka a Novotného i podaktorých ďalších — o ktorých hovoríte, že ešte i dnes sedia v Ústrednom výbore KSČ — potreboval pre svoje zámery ľudí schopných pošliapať spravodlivosť. Takých ľudí si aj našiel! Neverím, že prokurátor, ktorý Vás žaloval a sudca, ktorý Vás súdil, dostali Váš prípad náhodne do svojich rúk. Rozhodne boli pre režim v uplynulom období naprosto spoľahliví, verilo sa im, že ako bábky, živé bábky, teda herci, sa budú verne pridržiavať napísaného scenára a nebudú premýšľať o tom, či sa ustanovenia zákonov porušujú alebo neporušujú. Práve preto im zveriť Váš prípad, pán podpredseda vlády! A nazdávam sa, že takto to bolo všade, kde dochádzalo k deformáciám, kde sa pošliapali zákony a spravodlivosť. Kde sú záruky, že títo lokaji už nikdy v nijakých prípadoch nebudú porušovať základné princípy etiky svojho povolania? A či azda potrebujeme aj dnes ľudí, ktorí nebudú musieť byť za nič zodpovední?

Verte, pán podpredseda vlády, že nepatrím k jednotlivcom, ktorí by chceli krivdy napravovať podľa nepísaného zákona „oko za oko, zub za zub". Nemožno ale v nijakom prípade súhlasiť s tým, že budeme všetkých byrokratických prisluhovačov hodnotiť iba ako bezvýznamné figúrky. Nejde tu ani o snahu škandalizovania. Ide o veľmi vážnu vec, ide o to, aby sa obnovila dôvera občanov v spravodlivosť i dôvera voči tým orgánom, ktoré sú v štátnom aparáte práve na to, aby v tejto republike bola vždy a všade spravodlivosť. Navždy!

Vy ste, vážený pán podpredseda vlády, hovorili o týchto otázkach na konferencii komunistov. Tie otázky nie sú však iba záležitosťou KSČ. Pravda, deformácie vznikli na pôde KSČ, ale spôsobili veľké utrpenie obom národom republiky a najbolestnejšie zasiahli celý slovenský národ. A preto do nápravy krívd i do záruk, že je definitívny koniec stalinizmu u nás, má právo hovoriť každý občan bez rozdielu politickej príslušnosti i bez nej.

DUŠAN PLINTOVIČ

ĽUD, 28. apríla 1968, str. 1. a 3. 10/124/XI

Na slovíčko...

Postavenie a poslanie politických strán treba rešpektovať ○ Záujmové organizácie by sa mali starať o záľuby členov

Ukazuje sa, že Národný front znova nadobudne svoje politické postavenie. Veľa sa hovorí o tom, ako by mal NF vyzerať. Jedni sa prihovárajú za to, aby v ňom boli združené všetky politické strany, spoločenské a záujmové organizácie, iní sa zasa domnievajú, že záujmové organizácie nemajú v Národnom fronte, v tomto politickom zväzku, miesto.

Zdá sa, že z objektívneho hľadiska sa pravda viac prikláňa k tým druhým. Je totiž zrejmé, že jadro Národného frontu by mali tvoriť všetky politické strany a spoločenské organizácie, akými sú napríklad ROH, Výbor čs. žien, organizácia alebo organizácie mládeže, (podľa toho, ako sa mládež mieni organizovať), ďalej zväz poľnohospodárov, či ako sa bude pripravovaná organizácia volať a pod. Preto sa nazdávame, že v NF nemajú miesto záujmové organizácie, ako sú rybári, záhradkári, poľovníci, včelári a drobní chovatelia hospodárskeho zvieratstva.

Každý z nás predsa vie, že o rybačku alebo ostatné spomenuté záľuby sa môže rovnako zaujímať člen KSČ ako i člen Strany slovenskej obrody alebo Strany slobody, ako i bezpartajný. Ak teda stranici by boli v NF zastúpení aj cestou záujmovej organizácie, boli by zastúpení dvakrát.

Akým právom? Poviete si, no dobre, ale kto bude v NF zastupovať bezpartajných? Nuž kto — veď je tu ešte ROH, mládežnícka či poľnohospodárska organizácia i ďalšie. V akčnom programe KSČ sa hovorí, že nemožno dávať jednej osobe viac politických funkcií. Ak to platí v tomto prípade, malo by to platiť aj v takom významnom politickom zväzku, akým je Národný front Čechov a Slovákov. Možno sa preto stotožniť s vyhlásením Krajského výboru Strany slovenskej obrody Východoslovenského kraja, v ktorom sa hovorí, že rybári nech chodia na ryby a záhradkári do záhrad...

P. RADOŠINSKÝ

ĽUD, 28. apríla 1968, str. 1. a 2.

Členovia „Bielej" légie žiadajú obnovu procesov

Rozhodnutie pod zámkou

Banská Bystrica (č) — V rokoch 1952—1953 boli na strednom Slovensku odsúdené viaceré skupiny osôb pre činnosť vo vtedy odhalenej protištátnej organizácii „Biela légia". V súvislosti s dotazmi verejnosti, či táto organizácia skutočne vyvíjala rozvratnú činnosť, obrátil sa zpravodajca ČTK na Krajskú prokuratúru v Banskej Bystrici so žiadosťou o vysvetlenie.

Krajská prokuratúra potvrdila, že pri likvidovaní „Bielej légie" bolo na Slovensku odsúdených niekoľko skupín. Bývalá štátna prokuratúra v Bratislave 23. októbra 1952 podala žalobu na Štefana Pančíka a ďalších sedem osôb, pochádzajúcich najmä z obce Čierny Balog v Banskobystrickom okrese.

V obžalobe sa uvádza, že „členovia skupiny v rokoch 1950—1952 vstúpili do ilegálnej organizácie „Biela légia", zložili sľub, že budú sa zbraňou v ruke bojovať za zvrhnutie ľudovodemokratického zriadenia v Československu, aby tak mohol byť u nás obnovený kapitalistický spoločenský poriadok. K tomuto cieľu sa všetci zaviazali, že do organizácie budú získavať ďalšie osoby a vyzbrojovať sa".

Ďalšie skupiny z „Bielej légie", v ktorých malo byť do 80—100 ľudí, boli súdené neskoršie na viacerých krajských súdoch.

Krajská prokuratúra v Banskej Bystrici už v roku 1965 urobila vyšetrovanie, ktoré malo objasniť opodstatnenosť obvinení. Na základe zistených nezrovnalostí 30. novembra 1965 predložila súdu spisy odsúdených skupín generálnej prokuratúre v Prahe. Žiadala, aby inšpekcia ministra vnútra podrobne vyšetrila celú činnosť „Bielej légie", aby sa mohlo urýchlene rozhodnúť o tom, či sú dôvody pre podanie sťažnosti pre porušenie zákona, alebo návrhu na obnovu konania procesu.

V marci 1966 generálna prokuratúra celý rozsiahly prípad prešetrovala, avšak doteraz krajskej prokuratúre v Banskej Bystrici neoznámili, ako sa v tejto veci rozhodlo.

Krajskej prokuratúre došli viaceré podnety odsúdených, ktorí sú v súčasnosti už všetci na slobode, žiadajúce o revíziu procesov. Na základe týchto žiadostí požiadala generálnu prokuratúru o neodkladné oznámenie stanoviska k výsledkom preverovacieho vyšetrovania z roku 1965. Zároveň krajská prokuratúra žiadala vrátiť všetky spisy pre konanie o obnovu procesov.

ROĽNÍCKE NOVINY, 27. apríla 1968, str. 1. a 10.

ODPOVEĎ JÁNOVI KOVÁČIKOVI
NA ČLÁNOK „ODKIAĽ — POKIAĽ?"

11/124/XI

Sme za republiku

Na články v sobotnom čísle Roľníckych novín zvonili v pondelok telefóny a do redakcie prišlo niekoľko odpovedí. Bratislavou sa šíril chýr, po uverejnení článku Jána Kováčika „Odkiaľ — pokiaľ?" (v pondelňajšej práci), že Roľnícke noviny rozbíjajú Československú republiku. Je zaujímavé, že čitatelia neprijali náš článok tak, ako ho pochopil Ján Kováčik v Práci. Nikto nevidel v predposlednom odstavci v článku — v krajnej možnosti, o ktorej sa hovorí podmienene, že Slováci môžu žiť aj v svojom samostatnom štáte. Len neobjektívny a zaujatý človek a svojím spôsobom aj zlomyseľný, môže si pomyslieť na ľudácky slovenský štát. Pri tejto príležitosti radi by sme zacitovali z článku Jána Šindelku z Rudého práva zo 16. marca 1968. Aj v tomto článku (K niektorým postojom k slovenskej otázke) sa o možnosti doslovne hovorí takto: „A mali by sme si tiež uvedomiť (myslí sa na Čechov), že podľa hesla práva národov na sebaurčenie až do oddelenia, by mohli Slováci žiadať i vytvorenie samostatného štátu, čo by samo o sebe nebolo nič nemarxistického ani protisocialistického. Vzhľadom na doterajšie skúsenosti Slovákov s „pražským centralizmom", by to dokonca bolo pochopiteľné." Toľko Rudé právo a teraz odpoveď Jánovi Kováčikovi z pera nášho čitateľa.

Len spolužitie

V pondelňajšej Práci zo dňa 22. apríla 1968 v rubrike Náš týždeň, napísal redaktor Ján Kováčik článok „Odkiaľ — pokiaľ?" Ako výhražné varovanie, v ktorom káravo a hrozivo dvíha prst, ba celú ruku na udretie autora článku: „Ako je to s federáciou?", uverejneného v sobotu dňa 20. apríla 1968 v Roľníckych novinách. Autor vo svojom článku jasne hovorí o. i. o krajnej možnosti Slovákov, keby česká strana nechcela vziať na vedomie slovenské požiadavky, požiadavky slovenského národa na jeho uznávanie ako rovnoprávneho politicky i hospodársky vyspelého a dobrovoľne štátotvorného partnera v spoločnom štáte Slovákov a Čechov — Československej socialistickej republike. A práve pri tom podstatnom — dobrovoľnom štátotvornom partnerovi sa treba pozastaviť, vážne sa zamyslieť a zhodnotiť bez zaujatosti všetky dobré i zlé skúsenosti z minulosti, keď Slováci neboli Čechmi uznávaní v plnom význame za dobrovoľne štátotvorného partnera na rovnakej národnej a štátnej rovine s Čechmi čo do práv a povinností. Toto predsa nie je nijaká novota a pozná ju a vidí každý. Nie je to nijaký prehrešok proti skutočnosti, lebo tento nerovnovážny stav a podceňovanie slovenského národa ešte aj dnes stále prežívame. Veď sa ešte len chystáme čosi tu vylepšiť v tom ešte dožívajúcom asymetrickom systéme národnej a štátnej nerovnosti. Veď ešte pred niekoľkými týždňami sme mali iba jedného ministra s rezortom nie práve kľúčovým. Ešte dnes existuje smiešne nízke, ba nepatrné zastúpenie Slovákov v zahraničnom obchode, v diplomatickom zastúpení atď. Ešte dnes existujú neúmerné a neodôvodnené platové rozdiely za tých istých pracovných podmienok v tom istom pracovnom odbore. Ešte dnes máme na Slovensku doslova priemyselne vybudovaný zvláštny tuký priemysel, ktorý je svojou výrobou často stratový a v českých krajoch sa budoval priemysel buď vysoko rentabilný alebo aspoň rentabilný.

ROĽNÍCKE NOVINY, 27. apríla 1968, str. 1. a 10.

SME ZA REPUBLIKU

a pokojamilovný národ. Vážia si iné národy práve tak ako seba, hlásia sa k bratstvu národov Európy a preto žiadali, prosili, pýtali aj kamarátsky upozorňovali, že to nie je v našej republike tak, ako sme sa svojho času, v roku 1918 a po druhý raz v Košiciach dohodli. Ale čo naprosíš a nažiadaš, ak si ten druhý myslí, že je chytrejší.

Vždy sme si predstavovali a predstavujeme si, že do

(Pokračovanie z 1. strany)

A toto všetko bola politika Antonína Novotného, Václava Kopeckého a neprajníkov slovenského národa Viliama Širokého a im podobných mocipánov.

Ide o spoločný československý štát, ktorý nemôže jestvovať tak bez Čechov ako bez Slovákov. Za celých päťdesiat rokov si túto holú skutočnosť veľmi ťažko uvedomili na českej strane. Slováci sú však trpezlivý, dobrý

štátneho zväzku môžeme vstúpiť len s dobromyseľnými priateľmi a bratmi a nie s ľuďmi nežičlivými. To si myslíme aj dnes. Nikto by nám nenanútil inšie. To by nás musel iba okupovať. Naši bratia si nás, Slovákov, musia zasa vážiť a ctiť ako seberovných, že sme ochotní s nimi spoločne tvoriť jeden nedeliteľný štátny celok, štátny útvar dvoch samostatných národov. Ani oni nás nemôžu do tohto štátneho útvaru nútiť. Ani strašením, ani hrozbami, ani nijakou inou silou. Ale sa môžeme na základe poctivej a čestnej zmluvy, ktorú sme ochotní do posledného písmenka plniť, získať a bratsky podľa pravidiel správnej hry sa i chovať. My Slováci sme ochotní vstúpiť len do takéhoto spoločenstva národov a spoločne niesť bremeno, riziko i zisk, úspechy i neúspechy nášho štátneho podnikania a nášho štátneho života. Mať spoločnú hosťovskú izbu, ale svoju spálňu, ba i kuchynský kút a samozrejme, s rovnako naplnenou komorou. A to je dnes teda očakávaná federácia. Federatívnym spôsobom myslená samostatnosť slovenského národa. O nej sa rozhoduje v týchto revolučných dňoch. A ako dobrý hospodár musí mať plán práce na všetky dni v týždni, musí vedieť, čo bude robiť, keď bude pršať, tak aj slovenský národ v týchto rozhodných historických a vážnych chvíľach musí mať tiež svoj program pre prajné počasie i rezervu pre nedajbože, také časy, že by prišla prietrž mračien a s búrkou by padali blesky. A prečo by nemal mať také rezervy? Musí ich mať preto, aby nebol prekvapený, ba naopak, aby sa situácia s rovnoprávnosťou a federáciou v našom spoločnom štáte lepšie, bezpečnejšie, bratsky, demokraticky a trvalo ľudsky vyriešila a obojstranne prísne rešpektovala a dodržiavala.

A v súvislosti s týmto, prečo by sa nemalo hovoriť aj o krajnej možnosti vytvorenia samostatného socialistického štátu? Čo je na tom zlého? Veď neraz sme počuli a v novinách čítali, že federatívne usporiadanie je jedinou možnosťou riešenia československej otázky. Veď pri každom múdrom podnikaní, plánovaní, či zmluve, treba vziať do úvahy všetky možnosti a zvážiť všestranne vzájomné výhody a nevýhody. Teda poriadok správny, nevnucovaný a výhodný pre obe strany, iba taký môže mať cenu v spoločnom štáte. Prečo by teda Česi so Slovákmi, alebo naopak, mali uzatvárať takú zmluvu, keď by tu zbližovanie spoločných a vzájomných potrieb, stanovísk a záujmov nemalo byť rovnako výhodné tak pre jedného ako pre druhého? Aby jeden národ nedoplácal na druhý a naopak. To je predsa prirodzená a samozrejmá zásada a nad tým sa netreba rozhorčovať. A keby sa Česi stavali k slovenskej federácii tak, ako to robili dosiaľ cez Beneša, Novotného, Kopeckého a iných, čo by potom ostávalo Slovákom? To, čo radí Ján Kováčik? Opäť skloniť hlavu? To asi nie! Nech ide súdruh Kováčik medzi slovenský ľud a zistí, že už viac nechce a ani nemieni byť nerovnoprávny, nechce a nedovolí, aby sa na jeho mozoľoch niekto prizivoval a nimi obohacoval. Chce rovnoprávnosť, ktorá mu prislúcha ako rovnoprávnemu a modernému národu, chce svoju úctu a rešpekt, ktorá mu patrí práve tak, ako všetky tieto atribúty patria nielen českému národu, ale všetkým národom na celom svete.

Spomínam si

pri tomto na slová ministra poľnohospodárstva a výživy súdruha Josefa Borůvku, ktoré predniesol na krajskej konferencii Západoslovenského kraja v sobotu 20. apríla 1968. Hovoril o umelých hnojivách a kritizoval chemický priemysel za nedodržanie sľubov. Vo svojom príspevku sa aj vyhrážal chemikom, že keď nebude inakšie, v krajnom prípade si poľnohospodári zakúpia hnojivá v zahraničí a dovezú si ich za valuty, ktoré získajú vývozom poľnohospodárskych výrobkov „Vím soudruzi, že to není tak jednoduché. Ale přece něčím se strašiť musí."

Skončili sa časy podceňovania slovenského národa, v ktorých kráľoval mocnár Antonín Novotný a jeho skupina. Zmenili sa podmienky nevídaných rozmerov. Na čelo nášho štátu sa dostal dôveryhodný človek prezident generál Ľudvík Svoboda, človek, ktorý bojoval so Slovákmi, spriadal v najtvrdších bojoch tie najúprimnejšie priateľstvá pre život oboch našich národov. Predsedom Národného zhromaždenia sa stal Josef Smrkovský, demokrat v celej svojej osobnosti. Predseda vlády aj ministri, všetci uznávajú potrebu a nutnosť demokratického a federatívneho riešenia, práve pre upevnenie jednoty našich národov a nie pre ich trieštenie. Preto niet tu obáv o nesplnenie federatívnych a národných požiadaviek Slovákov alebo Čechov. No medzi špičkovými, ale aj širokými vrstvami českého národa sa však ešte nájdu ľudia, ktorí Slovákom ich právo verejne či súkromne upierajú alebo obmedzujú. A práve týchto treba presvedčiť, nehľadiac na ľudí typu Jána Kováčika, že slovenský národ je tu práve tak ako český, že český národ na rozdiel od minulosti si musí slovenský národ ako rovnocenného partnera vážiť a rešpektovať. Slovensko je takým dôležitým pilierom v spoločnom štáte Čechov a Slovákov, ako Čechy v Československej socialistickej republike. Že so Slovenskom Československo existuje a bez neho padá.

František SALAY

12/124/XI

Roľník a politika kultu

Doba, v ktorej žijeme, sa vyznačuje prudkými zmenami. To, čo včera bolo ešte posvätné, nedotknuteľné dnes stráca zmysel, nemá význam. Pomýlené názory na život v spoločnosti, kastovnícke triedenie ľudí s bielagom zatracovania pomaly končí. Nastávajú časy, keď konečne aj v spoločnosti, ktorá sa už roky označuje socialistickou, stávajú sa všetci občania plnoprávnymi členmi. Padajú dogmy a s nimi i tí, ktorí boli ich teoretickými i praktickými vykonávateľmi. To nové, čo tu je, sa pomaly, ale iste presadzuje do života.

Za posledných 20 rokov prešlo naše roľníctvo jednou z najťažších a najtvrdších skúšok. Niet vari triedy, ani vrstvy, ktorá by bola v tejto spoločnosti priniesla toľko obetí, ako práve roľníctvo A aby bolo každému jasné: zatiaľ, čo kapitalistov a veľkostatkárov štát ekonomicky likvidoval v priebehu niekoľkých mesiacov, malý a stredný roľník bol vystavený hospodárskemu a psychickému nátlaku dlhé roky. Tí roľníci, čo vstupovali do družstiev skôr, mali aký-taký pokoj, pravda, ak stačili zarobiť toľko, aby vyžívili svoje rodiny. Väčšina — a boli to predovšetkým malí roľníci — však dlho odolávala. Čím ťažšie sa rozhodovala pre vstup do družstiev, tým tlak i perzekúcie boli väčšie.

Každému roľníkovi bolo úplne jasné, že poľnohospodárska politika štátu je úplne zjavne namierená proti malovýrobe. Začalo to tým, že do dedín boli spočiatku nasadení inštruktori, ktorí mali formálne za úlohu pozdvihnúť poľnohospodársku výrobu. Ťažko však mohli pozdvihnúť výrobu, keď málokto z nich rozoznal pšenicu od jačmeňa. Ich úlohou bolo vlastne presadzovať tvrdý režim. Roľníkovi často predpisovali kontingenty tak, aby ich nemohol splniť. Ak sa mu jeden rok podarilo splniť, na druhý ich určite už splniť nemohol. A keď nesplnil, urobil sa úradný výkup, t. j. zobralo sa všetko, čo sa v roľníkovej sýpke našlo. Roľníkovi určovali pestovať taký široký sortiment plodín, že realizovať to bolo prakticky nemožné. Od pšenice cez jačmeň, raž, cukrovú repu, zemiaky, ďatelinu, cibuľu, mrkvu, cesnak, mak až po konope.

A to nebolo všetko. Až keď roľník odovzdal predpísaný kontingent, až potom zistil, ako bol ošmeknutý. Výkupné ceny boli stanovené u niektorých plodín tak, že nekryli ani náklady pri ich pestovaní. Napríklad kilogram maku sa vykupoval po štyri koruny. Tvrdilo sa, že exekúcie u nás nejestvujú a pritom vo výkupných závodoch roľníkovi za dodávky priamo peniaze nevyplácali, ale poštou. Ak mal nejaké podlžnosti voči štátu (napríklad nemal zaplatenú pokutu za nedodanie niektorého druhu výrobku), tak mu to jednoducho na výkupe strhli. Nikoho pritom nezaujímalo, že či niečo ostane aj pre roľníka, pre jeho rodinu. Často agitátorov nezaujímalo, čo hýbe mysľou i dušou roľníka. Stovky, tisícky hodín sa neúčelne premrhali len preto, aby niekto bol „presvedčený". A ak ani to nepomáhalo, prišla na pomoc bezpečnosť. Bez najelementárnejšieho právneho postupu, ale i bez ľudského citu brala mnohých roľníkov na výsluchy. Po takejto procedúre bol výsledok spravidla pozitívny. Pritom touto politikou a týmito metódami bola na dosť dlhý čas sprofanovaná jedna z najkrajších a najlepších myšlienok o spoločnom hospodárení na pôde. Jednotné roľnícke družstvá sa mohli zakladať ovoľa kultúrnejším, no, najmä ľudskejším spôsobom a určite by boli našli už od prvopočiatku všade svojich horlivých propagátorov v radoch roľníkov.

Poškodzovanie roľníka tu ešte nekončilo. Šikanovanie detí na štúdiách, zadržovanie štipendií, zlé kádrové posudky, to boli sprievodné javy tejto doby. No, ale sociálne zabezpečenie roľníkov je vari najstrašnejším výkričníkom tejto politiky. Každý roľník spravidla dlhé roky musel štátu za lacný peniaz odpredávať svoje výrobky. Napokon dal spoločnosti do užívania celý majetok v hodnote niekoľko tisíc korún. Už tu bol dvakrát poškodený. Tretí raz, často vtedy, keď väčšina občanov už ide do dôchodku — v šesťdesiatke — začínal v JRD pracovať. A aby mal aký taký priemer pre výpočet štyristokorunového dôchodku, musel veľa a ťažko aj v tomto veku robiť. Nehovoriac o tých roľníkoch, čo už pomreli, dostávali dvestokorunové dôchodky — a odchádzali z tohto sveta zatrpknutí, že sa im ťažko ubližilo.

Doteraz vari najviac doplatili na túto politiku roľnícke ženy. Vychovali kŕdle detí, ktoré pracujú a pomáhajú tvoriť túto spoločnosť. Okrem toho celý život hrdlačili na poli a okolo domácnosti. Vo veku, keď väčšina mestských žien pomaly zabúda, že niekedy bola zamestnaná, sa roľnícke ženy ešte podieľajú na hospodárskych úspechoch mnohých družstiev. Pritom spoločnosť sa im veľkoryso odmeňuje formou sociálnych dôchodkov vo výške 80 až 100 Kčs. Pravda, právne predpisy požadujú pre nárok na starobný dôchodok odpracované roky v JRD, odpracovaný počet pracovných jednotiek a pod. Nuž — pýtam sa, ale kedy mala roľnícka žena splniť všetky tieto náležitosti, keď vstupovala do družstva povedzme, 60-ročná? A napokon sa domnievam, že inštitúcia sociálnych dôchodkov by sa mala preskúmať, prehodnotiť a určiť aj pre nárok na sociálny dôchodok nejaké pevné kritériá a nielen stanoviť, že sociálny dôchodok je dobrovoľná dávka štátu. Veď o jeho udeľovaní zasa rozhodujú len ľudia a tí práve touto formuláciou, v konkrétnych prípadoch, majú v rukách široké možnosti udeliť ho alebo neudeliť,

14/124/XI

respektíve zvyhodnotiť svojich známych, prípadne iných poškodiť. Predsa nie je možné, aby žena, ktorá v živote nevychovala ani jedno dieťa, dala spoločnosti oveľa menej, menej pracovala ako napríklad roľnícka žena, dostávala oveľa väčší sociálny dôchodok len preto, že má povedzme známeho trebárs na ONV. Nezaškodilo by vari, keby nestranné komisie prešetrili kto a v akej výške dostáva sociálne dôchodky. Myslím si, že by to aspoň čiastočne pomohlo. Verím, že novoustanovený Svaz poľnohospodárov nezabudne ani na tieto bolavé stránky našej skutočnosti.

V tejto súvislosti nemožno zabudnúť ani na súkromne hospodáriacich roľníkov. Veľmi rád chodím do svojej rodnej obce. Stretávam sa tam s ľuďmi, počúvam ich ťažkosti a bolesti. Trápne mi je, keď sa stretnem napríklad so 69-ročným súkromne hospodáriacim roľníkom Emilom Hantákom, ktorý už najmenej 50 rokov je členom hasičského sboru. Pomáhal a ešte aj pomáha občanom, kde ten môže. Skutočne vzor príkladného a statočného občana. A títo ľudia majú nárok na starobný dôchodok až po sedemdesiatke. Pritom o mnohých ľuďoch, aj takých, čo v živote veľa toho neurobili (napríklad mnohí cigáni), je v tomto veku zo strany štátu, dôchodkovo už dávno postarané.

Súčasne demokratizačný proces pomaly, ale isto začína blahodarne pôsobiť aj na život našich ľudí. Postupne sa naprávajú krivdy, ktorá postihli roľníctvo. Myšlienka kolektívneho hospodárenia aj napriek príkoriam a deformáciám, ktoré sa v minulosti vyskytli, hlboko zakotvila vo vedomí nášho dedinského človeka. Jednotné roľnícke družstvá sa postupne konsolidujú. Družstevné roľníctvo, ako aj roľníctvo vôbec, je dnes už silou, s ktorou sa ráta, silou, ktorá je rešpektovaná na najvyšších miestach tohto štátu. A tak je to správne. Po rokoch tvrdých skúšok zaznávania a neúcty, sa konečne vďaka novým prúdom patrične vyzdvihla a oceňuje i práca pracovitého roľníckeho človeka.

BOHUMIL TOMAN

ROĽNÍCKE NOVINY, 27. apríla 1968, str. 5

Upozorňujem pánov redaktorov na následujúce články:

JUDr. Jozef SUCHOŽA: "K vývoju právnej úpravy dodávok poľnohospodárskych výrobkov a poľnohospodárskych potrieb v súvislosti s vyhláškou č. 55/1967 Zb."

PRÁVNY OBZOR, č. 2/1968, str. 123-138

Dr. Ladislav ŠKOTTA, CSc.: "Ako je to s náhradou za prenechávanie poľnohospodárskych nehnuteľností na dočasné užívanie"

PRÁVNY OBZOR, č. 3/1968, str. 271

Ladislav HORÁK: "K niektorým otázkam právnej kvalifikácie trestných činov najčastejšie páchaných v súvislosti so zahraničným cestovným ruchom"

PRÁVNY OBZOR, č. 3/1968, str. 257-270

Ján SPIŠIAK: "Niektoré aspekty na členitú jednotu štátneho socialistického vlastníctva"

PRÁVNICKÉ ŠTÚDIE, č. 1/1968, str. 74-127

ROĽNÍCKE NOVINY, 27. apríla 1968, str. 7.

REHABILITÁCIA POĽNOHOSPODÁRSTVA A CENA POZEMKOV

Doriešiť bezprávie

Pozoruhodný plán z Devínskej Novej Vsi ● Budú vyplácať podiely za sústredenú pôdu ● Recept na riešenie mnohých ťažkostí ● Urýchlene pripraviť nový zákon o pôde ● Pôda má hodnotu, musí mať aj cenu

Keď sa hovorí o rehabilitácii poľnohospodárstva, nemožno si pritom odmyslieť jednu z najväčších krívd, ktorej sme sa dopustili až na dvoch frontoch:

● proti vlastníkom pôdy,

● a proti pôde samej.

„Vďaka" pomýlenej politickej praxi a napokon aj vinou na ňu nadväzujúcich právnych predpisov degradovali sme v našej republike pôdu v podstate na „vzorok bez ceny". Pôda prakticky nemá u nás hodnotu a ak sa predsa za ňu v istých súvislostiach vypláca nejaká cena, tak je to cena úplne smiešna a provokujúca.

● Neudržateľný právny stav

Dodnes je u nás taký právny stav (správnejšie: bezprávny stav), že sa za pôdu aj niečo platí, ale aj sa neplatí nič.

Podľa vyhlášky Ministerstva financií č. 75/64 Zb. môže majiteľ pôdy v obciach s počtom obyvateľov pod 2000 — teda vo väčšine obcí — dostať za 1 m² pozemkov najviac 0,40 Kčs, a to bez ohľadu na ich kvalitu, na predchádzajúce investície, vloženú živú i mŕtvu prácu. Len vo väčších obciach, resp. mestách je táto cena o bagateľ vyššia: 80 halierov do 20 000 obyvateľov, 1,60 do 60 000 obyvateľov a 2 Kčs za m² v mestách s počtom nad 60 000 obyvateľov.

Pokiaľ ide o JRD, tak tie boli až do roku 1967 v postavení ešte bezprávnejšom. Ministerstvo poľnohospodárstva sa prejavilo v roku 1964 ako originálne podarený „ochranca" poľnohospodárstva, keď vo svojom Vestníku (čiastka 6 z roku 1964) uverejnilo smernice, podľa ktorých JRD si mohli nárokovať v prípadoch, ak im niektorý podnik zabral ich pôdu, iba náhradu škody za zničené poľné kultúry na tejto pôde, nie však za zabratú pôdu! Ba dokonca aj najnovší zákon č. 53/66 Zb., ktorý mal byť konečne rozhodným aktom proti zaberaniu a ničeniu poľnohospodárskej pôdy, naďalej legalizuje bezprávny stav v pomere k JRD. Jednak obsahuje mnoho výnimiek, kedy podniky nemusia za zabranú pôdu zaplatiť nič, jednak — čo je ešte horšie — legalizuje absurdnú zásadu, podľa ktorej aj vtedy, ak podnik musí za zabranú pôdu zaplatiť stanovenú sumu, neodvádza ju družstvu, ktoré je vlastníkom pôdy, ale — do centrálnych štátnych fondov! Takéto zákonné ustanovenie sa mohlo zrodiť jedine za situácie, keď boli deformácie práva na dennom poriadku, keď poľnohospodári nemali nikoho, kto by chránil ich záujmy, keď sa s poľnohospodárstvom zaobchádzalo doslova ako s nejakou bezprávnou slúžkou. Treba len ľutovať, že sa tak robilo ešte aj v roku 1966.

● Devalvované hodnoty

Možno sa za takejto situácie, za takéhoto právneho — či bezprávneho! — stavu čudovať, že u značného počtu roľníkov, ktorí si voľakedy ako oko v hlave chránili každú piaď úrodnej zeme, postupne vzťah k pôde ochladol? Možno sa čudovať tomu, že aj v národe ako celku sa vyvinul k pôde taký pomer, že sme neraz svedkami priamo bezcitného, niekedy dokonca vandalského vzťahu k nej?

A výsledok? O niekoľko stotisíc hektárov poľnohospodárskej pôdy v republike menej, ako sme mali pred oslobodením, ukrátený národný dôchodok.

Hoci — ako je známe aj občanom bez náročnejšieho ekonomického vzdelania — pôda patrí nesporne medzi najväčšie poklady národa, je jeho živiteľkou, jeho existenčným základom! Táto samozrejmosť však nenašla primeraný odraz dokonca ani len v doterajšej organizácii vrcholného poľnohospodárskeho orgánu — Ministerstva poľnohospodárstva a výživy. Ako prezradil minulú nedeľu na krajskej konferencii KSS v Bratislave nový minister poľnohospodárstva a výživy Josef Borůvka, hoci na ministerstve boli všetky možné odbory a oddelenia, nebolo tam oddelenie, ktoré by malo priamo v náplni svojej práce starostlivosť o najväčšiu hodnotu v poľnohospodárstve — o pôdu.

● Urýchlene pripraviť nový zákon

Nové vedenie Ministerstva poľnohospodárstva a výživy na čele so súdruhom Borůvkom má dnes pred sebou ako jednu z najnaliehavejších úloh zabezpečiť urýchlenú a dôslednú rehabilitáciu roľníctva. Súčasťou tejto rehabilitácie sa musí stať aj rehabilitácia pôdy a jej hodnoty. Právne oddelenie ministerstva za účinnej pomoci nižších poľnohospodárskych riadiacich orgánov, hlavne okresných poľnohospodárskych združení a dnes už aj prípravných výborov pre vytvorenie budúcej záujmovo-hospodárskej organizácie poľnohospodárov, by malo urýchlene pripraviť návrh novelizácie zákona č. 53/66 Zb., resp. pripraviť úplne nový návrh zákona o pôde, v ktorom by bola jednoznačne zakotvená jednak cena pôdy — pochopiteľne, s prihliadnutím na jej bonitu — jednak povinnosť vyplácať túto cenu tomu, kto je jej vlastníkom.

V tejto súvislosti bude nevyhnutné doriešiť či už v tomto zákone alebo s ďalšom pripravovanom zákone o JRD aj otázku náhrady pôdy, združenej do JRD. V tejto oblasti doterajší nenormálny, treba povedať že bezprávny stav spôsobuje nielen zbytočné hospodárske škody, ale aj mnoho komplikácií funkcionárom vzhľadom na stále vypuklejšie sa vynárajúci problém dedičský.

● Pozoruhodný návrh z Devínskej Novej Vsi

Funkcionári JRD v Devínskej Novej Vsi v okrese Bratislava sa nad týmto problémom zamýšľajú už dávnejšie a hľadajú formy, ako ho riešiť tak, aby to bolo v súlade so záujmami členov i samotného družstva. Sú rozhodnutí riešiť ho vo vlastnej kompetencii, bez ohľadu na to, či ich v tom podporí aj zákon, alebo nie.

O čo im ide?

Aby každý člen družstva bol na výsledkoch spoločného hospodárstva zainteresovaný nielen podľa vykonanej práce, ale aj podľa sústredenej pôdy. Chcú sa dohodnúť na primeranom ocenení svojej pôdy — pochopiteľne, s prihliadnutím na jej kvalitu; v priemere to môže byť napr. 3000 Kčs za 1 ha. Teda členovi, ktorý sústredil do JRD 2 hektáre, by sa zarátal na jeho konto vklad 6000 Kčs; tomu, čo sústredil šesť hektárov, vklad 18 000 Kčs. Členovia družstva, ktorí sústredili pôdu, by potom dostávali na konci roku okrem bežnej odmeny za prácu a naturálií, resp. prémií, ešte podiely z dosiahnutého zisku. Ak by hodnota jedného podielu vyšla napr. na 500 Kčs (pri dobrom hospodárskom roku), tak potom ten, kto sústredil do JRD napr. štyri hektáre pôdy, dostal by na konci roku ešte podiely vo výške 2000 Kčs. Bol by tak na hospodárskych výsledkoch družstva zainteresovaný dvojnásobne.

Výhoda takéhoto riešenia by bola aj v tom, že podiely by sa dedili, takže by odpadol aj nezdravý tlak dedičov na prípadné vyčlenenie zdedenej pôdy, resp. jej časti. Naopak, tí pracovníci družstva, ktorí v ňom pracujú, ale pôdu doň nezniesli, by mali možnosť časť podielov si odkúpiť, aby si tak zabezpečili aj dôchodok z pôdy.

Takéto riešenie je nesporne progresívne a jeho realizácia v širokom rozsahu by pomohla riešiť viacero problémov, ktoré doteraz pôsobili ako hamovka rozvoja poľnohospodárstva a najmä tiež ako jedna z príčin úteku mladej generácie z družstiev.

Rehabilitácia pôdy, prinavrátenie hodnoty a teda aj primeranej ceny pôde si podobné riešenie, aké už teraz pripravujú v Devínskej Novej Vsi, priamo vynúti na celom fronte.

Jozef INOVECKÝ

15/124/X

ROĽNÍCKE NOVINY, 30. apríla 1968, str. 3. 16/124/XI

Vďaka našim poľnohospodárom

(Z referátu tajomníka ÚV KSS J. Janíka na porade o akčnom programe)

V návrhu akčného programu KSS, ktorý sa opiera o akčný program KSČ, je vyjadrené stanovisko k doterajšiemu politickému a ekonomickému rozvoju na Slovensku, sú v ňom podchytené hlavné zásady rozvoja národného hospodárstva a životnej úrovne obyvateľstva, ako i ďalšie otázky v oblasti vedy a výskumu, školstva a kultúry z hľadiska špecifického riešenia podľa podmienok a potrieb Slovenska. Akčný program KSS preto nastoľuje odstránenie hlavných rozdielov v ekonomickej a životnej úrovni medzi Slovenskom a českými krajmi ako rozhodujúcu úlohu a ukazuje i cesty a etapy jej vyriešenia.

POSLANIE POĽNOHOSPODÁRSTVA

Je bezosporu, že v tomto procese bude mať veľké poslanie aj slovenské poľnohospodárstvo. Dlhé roky sa narušoval najmä princíp materiálnej, morálnej a politickej zainteresovanosti na práci v poľnohospodárstve, v čom sa veľmi citlivo odrážalo celkové politické i ekonomické nedocenenie úlohy a významu nášho poľnohospodárstva. Praxou administratívno-centralistického riadenia poľnohospodárstva sa hrubo narušovali i princípy družstevnej demokracie a deformoval sa politický vzťah tiež k individuálne hospodáriacim roľníkom. Prejavom politického nedoceňovania alebo azda aj politickej nedôvery voči roľníctvu bolo zrušenie jeho záujmovej organizácie. To bolo následne jednou z hlavných príčin menšej spoločensko-politickej aktivity tejto dôležitej triedy našej spoločnosti. Terajšie socialistické roľníctvo nemá na škodu veci záujmovú organizáciu, ktorá by ako rovnoprávny partner mohla nielen ochraňovať záujmy JRD v ekonomickom styku s koncentrovanými odberateľskými a dodávateľskými podnikmi, ale aj výrazne stimulovať iniciatívu roľníkov. Rovnakým prejavom nedôvery bolo aj vyvlastnenie mnohých poľnohospodárskych podnikov družstevného charakteru.

OPRÁVNENÝ OPTIMIZMUS

Konsolidácia nášho poľnohospodárstva v posledných rokoch nás oprávňuje k optimizmu aj do budúcnosti. Z týchto pohľadov vychádzajú aj dlhodobé koncepcie rozvoja poľnohospodárstva na Slovensku. Predpokladá sa, že poľnohospodárska výroba na Slovensku sa do roku 1980 oproti roku 1965 zvýši o 63 perc. pri celoštátnom raste 42—45 perc. V roku 1980 by mohol dosiahnuť objem trhovej výroby na Slovensku taký úroveň, akú dosiahla ČSSR v roku 1949.

Dosiahnutie predpokladaných zámerov dlhodobého rozvoja poľnohospodárstva a výživy na Slovensku bude teda v rozhodujúcej miere založené na racionálnejšom využití prírodných a ekonomických podmienok Slovenska, a to najmä:

- zlepšením reprodukcie pracovných síl, čo predpokladá vyrovnanie odmien pracujúcich v poľnohospodárstve na úroveň ostatných odvetví do roku 1970 a dôslednejšie riešenie sociálnych a kultúrnych potrieb pracujúcich v tomto odvetví a pod.
- komplexným zúrodňovaním pôdy, predovšetkým výstavbou závlah na ploche najmenej 330 tis. ha;
- intenzifikáciou poľnohospodárskej výroby ďalším zlepšovaním výživy rastlín i hospodárskych zvierat, rozšírením najvýkonnejších odrôd poľnohospodárskych plodín a plemien hospodárskych zvierat, ako i maximálnym uplatnením priemyselných foriem výroby;
- cieľavedomou koncentráciou a špecializáciou rastlinnej a živočíšnej výroby, rozvojom poľnohospodárskych služieb, čím sa vytvoria predpoklady pre racionálne využívanie základných a obratových prostriedkov modernej veľkovýroby;
- vysokoefektívnym priemyselným zhodnotením poľnohospodárskych surovín podľa najnovších poznatkov vedy a techniky, pričom osobitný dôraz sa bude klásť na uchovanie nutričných hodnôt potravín rozširovaním chladiarenstva, mraziarenstva a ďalších moderných metód konzervovania;

Je na mieste v tejto súvislosti vysloviť poďakovanie všetkým pracovníkom v poľnohospodárstve za prácu a roľnícke uvedomenie, ktorou sa zaslúžili o revolučné premeny v našom poľnohospodárstve a osobitne poďakovať tým, ktorí svojou prácou prispeli k súčasným hospodárskym výsledkom v našich socialistických poľnohospodárskych podnikoch. Zvlášť patrí poďakovanie tým družstevným roľníkom, ktorí nestratili vieru v svoje družstvo a nezradili družstevnú myšlienku ani v tých obdobiach, keď bolo potrebné za veľmi zložitých podmienok pri nízkej odmene za prácu svoje družstvo budovať.

HĽADISKÁ REHABILITÁCIE

Na základe našich skúseností a poznatkov, ktoré sme získali v poslednom období, považujeme za správne chápať a pristupovať k riešeniu rehabilitácie z týchto hľadísk:

- brániť, zdôvodňovať a vysvetľovať revolučné výmoženosti, ktoré sme v procese socializácie dosiahli, odmietnuť akékoľvek pokusy, ktoré by sledovali narušenie, či likvidáciu existujúcich socialistických poľnohospodárskych podnikov, pritom však v celej šírke zasadiť sa o riešenie hlavných problémov, sledujúcich skutočné uznanie práce v poľnohospodárstve v ekonomickom, sociálnom a dôchodkovom zrovnoprávnení, pri vytváraní rovnakých podmienok realizácie pracovnej sily v poľnohospodárstve, ako sú v ostatných odvetviach národného hospodárstva. Vytvoriť v národnom hospodárstve také ekonomické pravidlá, ktoré zabránia ekonomicky nezdôvodnený rast veľkoobchodných cien, postarať sa o zvýšenie technicko-ekonomickej účinnosti vecných činiteľov reprodukcie, čo pozitívne ovplyvní zhospodárňovanie výroby v poľnohospodárstve.

Druhá skupina problémov rehabilitácie sa týka nápravy chýb, nedostatkov a omylov, ktorých sme sa v jednotlivostiach v procese socializácie dopustili. Doterajšie skúsenosti ukazujú, že pri odstraňovaní chýb bude treba postupovať veľmi citlivo, diferencovane a jednotlivé prípady posudzovať a riešiť individuálne. Podľa programového vyhlásenia vlády pripravuje sa návrh zákona o rehabilitácii občanov postihnutých nezákonne v procesoch v rokoch 1949 a neskôr, ktorý sa prerokuje v máji. Má sa zároveň pripraviť úprava, umožňujúca odčiniť dôsledky krívd, ktoré boli v tomto období občanom spôsobené porušovaním zákonnosti i mimo oblasti súdnej represie. Avšak skôr, ako Národné zhromaždenie zákon o rehabilitácii schváli, je potrebné, aby príslušné orgány prikročili k náprave nezákonností a k odčineniu ich dôsledkov podľa teraz platných predpisov.

Pokiaľ boli roľníci nevinne postihnutí bývalými trestnými komisiami ONV, kedy títo komisie mohli ukladať aj tresty prepadnutia majetku, môžu byť nezákonné trestné výmery zrušené na základe protestu prokurátora, pretože od ich právoplatnosti uplynula lehota troch rokov, do ktorej môže podľa nového správneho poriadku zrušiť trestný výmer národný výbor. Spoločným nedostatkom postihu roľníkov, najmä pre nedodržanie plánu a neplnenie dodávkových úloh, či už súdmi alebo trestnými komisiami národných výborov, bola skutočnosť, že sa spravidla neskúmali hlavné príčiny zavinenia roľníka, ale vychádzalo sa len z púheho faktu neosiatia pôdy alebo nesplnenia predpísaných dodávkových úloh. V mnohých prípadoch išlo v skutočnosti o pracovne a výrobne nezabezpečené hospodárstva, ktoré mali byť riešené opatreniami národných výborov a zabezpečenie výroby podľa zákona 55/47 a neskôr podľa vládneho nariadenia 50/55 a nie trestným alebo administratívnym postihom. Tieto prípady budú jednotlivo preskúmané.

NA ČO PAMÄTAŤ

17/124/XI

Pri riešení týchto sťažností súkromných roľníkov bude treba vychádzať zo zásady, aby nebola narušená hospodárska sústava socialistických podnikov, ďalej zmeny hospodársko-technickej úpravy pozemkov sa nemôžu uskutočňovať v priebehu hospodárskeho roka. Pritom bude treba brať do úvahy dodatočné investičné vklady, ktoré socialistické poľnohospodárske podniky vložili za obdobie hospodárenia do zúrodňovania pôdy.

Pri vykonávaní vládneho nariadenia číslo 50/55 nezákonnosti na tomto úseku boli v podstate dvojakého druhu. Do užívania JRD a ŠM sa prikazovali poľnohospodárske usadlosti v niektorých prípadoch bez toho, že by išlo o závody, ktoré neboli schopné plniť výrobné a dodávkové úlohy, išlo o závody len čiastočne pracovne nezabezpečené, avšak prikazovali sa celé do JRD alebo ŠM.

Podľa nášho názoru náprava chýb pri uplatňovaní uvedenej vyhlášky by mala prebiehať individuálnym posudzovaním jednotlivých prípadov, diferencovane voči tým, ktorí v produktívnom veku odišli pracovať do iných odvetví národného hospodárstva a ich existenčné podmienky boli a sú dobré. Osobitne by sa však mali posudzovať a riešiť prípady prestarlých osôb, kde podľa nášho názoru by sa mal zvýšiť, resp. upraviť ich starobný dôchodok a v tých prípadoch, kde o to požiadajú, vek a zdravotný stav im to umožňuje, prideliť pozemok vo forme záhumienku. Tiež sme toho názoru, že bude správne preplatiť živý a mŕtvy inventár.

Pri prevode JRD do ŠM, kde by sa podľa nášho názoru mala tiež riešiť úhrada živého a mŕtveho inventáru tak, aby mali nárok na jeho preplatenie v zmysle stanov družstva, kedy družstvo existovalo. Podľa nášho názoru pri riešení úhrady živého a mŕtveho inventáru v prípadoch, ktoré boli riešené podľa vládneho nariadenia 1950/55 a tiež pri prevode JRD do ŠM by sa z prostriedkov za uhradený inventár malo zaplatiť nezaplatené poistné, ktoré u súkromných roľníkov nie je premičané a riešiť výšku starobného dôchodku. Pokiaľ by sa bývalí družstevníci domáhali vrátenia pôdy a inventáru pre samostatné hospodárenie, MNV musia skúmať, či a na akej rozlohe je bývalý družstevník schopný hospodáriť. Sme toho názoru, že v tých prípadoch, kde by odovzdané JRD do ŠM požiadali a chceli hospodáriť na pôde družstevne, mali by sa tieto prípady osobitne skúmať a toto im umožniť.

O NOVEJ ORGANIZÁCII

Ďalšia skupina problémov, ktoré vyvstali v súvislosti s obrodzovacím procesom našej spoločnosti, je dovŕšenie demokratizačného procesu v poľnohospodárstve.

Vykryštalizovali sa požiadavky zriadiť záujmovo-spoločenské organizácie pracujúcich v poľnohospodárstve, ako nositeľa politických a odborárskych funkcií a záujmovo-ekonomické organizácie, ktoré by bránili ekonomické záujmy poľnohospodárskych podnikov, prípadne vykonávali niektoré hospodárske činnosti.

Podľa niektorých návrhov by mali byť zriadené pre tieto dve záujmové oblasti aj dve osobitné organizácie. Častejšia je však požiadavka jednotnej spoločensko-záujmovej a ekonomicko-záujmovej organizácie. Tak ako v prvom, i v tomto prípade sa vyskytujú rôzne varianty.

Medzi základné problémy, ku ktorým treba zaujať stanovisko, patrí otázka členského základu na organizácie. Námet zriadiť spoločnú organizáciu zamestnancov štátnych podnikov poľnohospodárskych, družstevníkov a súkromných roľníkov, práve tak, ako i námety zriadiť len organizáciu družstevníkov, vyplýva predovšetkým z úvah o tejto organizácii ako nositeľovi politických a odborárskych funkcií. V českých krajoch sa v niektorých okresoch a obciach zakladajú prípravné výbory takejto organizácie všetkých poľnohospodárov. Nazdávame sa, že v takýchto predstavách je mnoho nedomysleného. Ako by vlastne mala takáto organizácia fungovať v meste, v obci? Zamestnanci štátnych podnikov, poľnohospodárskych sú organizovaní odborove. Keby mali prejsť do inej masovej organizácie, mala by byť vlastne odborová organizácia poľnohospodárov zrušená. Otázkou je, či by pracovníci štátneho sektoru v poľnohospodárstve s tým súhlasili. Vo väčšine obcí nemáme štátne majetky, ani súkromne hospodáriacich roľníkov, tu by nová organizácia predstavovala len družstevníkov. Družstevníci by teda mali dve organizácie — JRD a záujmovú organizáciu. Je otázne, či v podnikoch skupinového vlastníctva existencia dvoch takýchto organizácií v miestnom rámci prichádza do úvahy. Tiež je si ťažko predstaviť, ako by miestne organizácie, v ktorých by boli členovia zamestnanci štátnych majetkov, družstevníci a súkromní roľníci, mohli vykonávať odborárske funkcie, napr. voči vedeniu JRD a pod.

Ak by sme však odmietli takýto typ organizácie, treba postaviť otázku, akým spôsobom zabezpečiť spoločenské (politické a odborárske) práva a úlohy poľnohospodárov? Vec je jednoduchá v štátnom sektore poľnohospodárstva — sú tu odborové organizácie. JRD sú už dnes v obci uznávané ako spoločenské organizácie a majú i predpoklady riešiť i všetky problémy svojich členov a pracovníkov. Otázkou ostáva, kto by družstevníkov reprezentoval spoločensky v okresnom, centrálnom rámci. OPZ, i keď ide o demokraticky volené orgány, sú spoločenskou organizáciou JRD a štátnych majetkov a súkromní roľníci nie sú zatiaľ zastúpení v OPZ. Napriek tomu sa domnievame, že OPZ by mohlo vykonávať i túto spoločensko-reprezentatívnu funkciu, a to jednak tým, že by spolupracovalo so zástupcami poľnohospodárskych odborov a jednak tým, že sa pripravuje zakladanie združení súkromných roľníkov, ktoré sa stanú členmi OPZ a môžu tak zabezpečovať spoločenské a hospodárske záujmy individuálnych roľníkov nielen v miestnom, ale aj okresnom rámci. Inak by bolo nevyhnutné vytvoriť v okrese osobitnú organizáciu družstiev, prípadne i osobitnú okresnú organizáciu súkromných roľníkov. Okresné poľnohospodárske združenie má samozrejme aj ďalšie funkcie.

Existencia jednotnej organizácie nevylučuje možnosť zabezpečiť v OPZ i v centrálnych orgánoch tejto celopoľnohospodárskej organizácie osobitné orgány (sekcie, komisie) pre ŠM. Obdobná situácia je aj na úseku STS. Aj tu však vzniká otázka, či je dosť dôvodov vytvárať na zabezpečenie riešenia týchto niektorých osobitných spoločných problémov STS aj osobitnú vertikálnu organizáciu STS. V súvislosti s STS je pravda dôležité doriešiť ich vzťah k OPZ. Nazdávame sa, že treba nechať otvorenú cestu pre ich premenu na družstevné podniky alebo podniky OPZ.

Návrh pracovníkov zásobovacej organizácie obsahuje myšlienku premeny týchto podnikov na družstevné podniky poľnohospodárskych podnikov. Nazdávame sa, že i tu treba ponechať ďalšiemu vývoju otvorenú cestu.

ROĽNÍCKE NOVINY, 30. apríla 1968, str. 3.

Uznesenie CMB fakulty

Profesori a poslucháči Rím.-kat. CM bohosloveckej fakulty v Bratislave vyjadrujú úprimnú radosť z obrodného hnutia demokratizácie v štátnom a spoločenskom živote našej ČSSR a ako lojálni občania máme nádej, že tieto zdravé progresívne prúdy privedú náš štát k ekonomickej stabilite, k vnútornej morálno-politickej sile a jednote, k spokojnému demokratickému a spravodlivému životu celej našej spoločnosti...

1. Žiadame, aby učitelia na školách nerobili ťažkosti a zábrany tým maturantom, ktorí si vyvolili teologické štúdium.

2. Aby bohoslovecká fakulta, jediný ústav pre výchovu kňazského dorastu na Slovensku, požívala tú istú právnu a spoločenskú rovnosť ako ostatné fakulty. V zmysle toho pokladáme za potrebné zrušiť § 63 odst. 2 zákona o vysokých školách č. 19/1966 Zb., podľa ktorého tento zákon sa nevzťahuje na bohoslovecké fakulty.

3. Výber uchádzačov na fakultu nech nie je stanovený a obmedzovaný limitom, ale podľa skutočnej potreby diecéz. Výber a prijímanie bohoslovcov nech si robia jednotliví ordinári.

4. V tejto súvislosti žiadame a prosíme o Vašu pomoc, aby bola našej fakulte ponechaná budova č. 2 na Kapitulskej ulici a vrátené auditórium, ktorú t. č. používa Vysoká škola múzických umení. Priestory budovy č. 1 nie sú postačujúce pre potrebný počet poslucháčov.

5. Žiadame na fakultu prijať mladých vzorných kňazov s pedagogickou a pastoračnou praxou ako asistentov.

6. Uvážiť možnosť štúdia nadaných bohoslovcov na iných fakultách v zahraničí.

7. Umožniť našim profesorom i poslucháčom prístup k novodobej teologickej literatúre a časopisom zo zahraničia...

8. Obnoviť pri SSV vydávanie kázní ako nevyhnutný prameň ku kazateľstvu...

9. Rozšíriť vydavateľskú činnosť SSV tak, aby sme mali dostatočný počet katechizmových učebníc, modlitbových kníh (aj pre deti), ako aj nejaká duchovnú literatúru pre veriaci ľud.

10. Zabezpečiť na školách nehatené prihlasovanie detí na náboženskú výchovu...

11. Prosíme Vašu pomoc o to, aby boli do kuchyne nášho seminára uvedené rehoľné sestry...

12. Žiadame zmeny v organizačnom štatúte pre našu fakultu v týchto otázkach:

a) Vymedziť kompetenciu fakulty a kňazského seminára v zmysle platných cirkevných a štátnych zákonov a priznať semináru kňazsko-výchovný charakter...

b) Aby sa rešpektoval 6. bod organizačného štatútu, ktorý hovorí: „Tajomník každej bohosloveckej fakulty sa vyberá z radov príslušníkov príslušnej cirkvi."

c) Vymedziť presne a jasne kompetenciu tajomníka a jeho ingerencie voči funkcionárom fakulty a seminára, aby tajomník vykonával iba administratívnu prácu.

d) Namiesto spoločenských náuk zaviesť sociológiu.

Vo svojom závere vyslovuje uznesenie vďačnosť štátnej správe za všetku hmotnú starostlivosť a morálnu pomoc, ubezpečuje o vernosti a prosí, aby štátna správa vypočula všetky petície našej cirkevnej vrchnosti v duchu obrodného demokratizačného hnutia.

Uznesenie podpísal dekan fakulty, jej prodekan, rektor seminára, ďalej členovia fakultnej rady a zástupca bohoslovcov.

* * *

K tomu treba poznamenať niekoľko slov. Celé postavenie bohosloveckej fakulty ako štátnej inštitúcie, bolo, ako to napísal vo svojom príspevku v Kultúrnom živote aj ndp. biskup dr. Eduard Nécsey — anomáliou. Preto sa i predkladané otázky musia riešiť principiálne a nie záplatami na dome, ktorý bol v podstate zle postavený. Po druhé, vieme, že bohoslovci vyslovili niektorým profesorom, predstaveným fakulty a seminára nedôveru. Z toho by boli vyplývali zo strany kritizovaných dôsledky, aké sa robili všade inde. Zatiaľ sme nedostali správu, či sa tak stalo na fakulte, a ak nie, prečo. Duchovenstvo, bohoslovci a čitatelia by si boli zaslúžili aspoň toto vysvetlenie.

ROĽNÍCKE NOVINY, 29. apríla 1968, str. 1.

MANIFESTÁCIA NA DEVÍNE

Tu žije národ

DEVÍN (I) — Na Devínskej strmej skale, ktorá hľadí na Dunaj, sa objavil Slovenský znak s trojvŕším a dvojkrížom. Zaznela hymnická pieseň Hej Slováci a možno 8 tisíc, možno viac tisíc mladých hrdiel spievalo túto pieseň oduševnene a s nadšením tak, ako v meruôsmych rokoch keď sa ňou národ kriesil a začínal žiť. Niekoľko hodín pred tým sa zhromaždilo včera popoludní stovky vysokoškolákov na Gottwaldovom námestí. Potom prešli Štúrovou ulicou a pokloníli sa so Slovenskými zástavami pri Štúrovej pamätnej doske, odkiaľ sa vydali pešo na Devín. Vysokoškolákom sa pridávali občania a rodičia s deťmi. S bratislavskými vysokoškolákmi šli Nitrania, Košičania, Trnavania a Zvolenčania. Tu na starobylom Devíne, symbole slovenskej slávy sa zišla budúcnosť Slovenska. A tak ako pred 132 rokmi, keď sem viedol bratislavskú mládež Ľ. Štúr, aj včera prišla na starobylý Devín, aby sa poklonila pamiatke dávnych otcov i tým, čo stáli pri zrode národa. Za zvukov revolučných a národných piesní vzdali hold národnému prebudeniu. Vysokoškoláci prijali do svojich radov aj poslucháčov katolíckej Cyrilometodickej fakulty a poslucháčov Evanjelickej bohosloveckej fakulty. Tých 8 tisíc hrdiel hromove recitovalo „Mor ho!".

Tu opäť, ako pred 100 rokmi, vyslovila sa za slobodný slovenský národ, za federatívne usporiadanie ČSSR a za návrat tých hodnôt, ktoré sú každému národu vzácne a večné.

Ako sa likvidovala gréckokatolícka cirkev

Dnes je už tu, chvalabohu, nová situácia. Gréckokatolícki kňazi na čele so svojím biskupom dr. Vasilom Hopkom mali 10. apríla v Košiciach prvú konferenciu. Násilne umlčaná a protizákonne zlikvidovaná Cirkev znovu žije a snaží sa zahudnúť na roky útlaku temna, bolesti a útrap. Ako to bolo pri likvidovaní gréckokatolíckej cirkvi, o tom podáva svedectvo aj list terajšieho pracovníka Historického ústavu SAV a v tom čase predstaviteľa štátnej vrchnosti v otázkach cirkevno-politických Ladislava Holdoša, ktorý poslal gréckokatolíckemu kňazovi profesorovi dr. Jánovi Murínovi. List uverejňujeme:

Vážený pán profesor,

odvolávajúc sa na naše rozhovory v prítomnosti dp. dr. Pavla Rusnáka a dp. Zorvana vo veci postavenia gréckokatolíkov v Československu, dovoľujem si informovať aj písomne svoj názor aspoň v otázkach zásadnejšej povahy:

1. Tzv. akciu návratu gréckokatolíkov na pravoslávie pripravovala tzv. Ústredná komisia návratovej akcie pri Ukrajinskej národnej rade, opierajúca sa na okresné a miestne návratové výbory, ktoré mali byť zložené výlučne z osôb gréckokatolíckeho vierovyznania. — Po tzv. prešovskom Sobore týchto delegátov v apríli 1950 pri realizovaní jeho uznesenia štátna vrchnosť, t. j. vtedajší Slovenský úrad pre veci cirkevné, prestala brať na vedomie gréckokatolícku cirkev a považovala automaticky všetkých gréckokatolíkov za údov pravoslávnej cirkvi, pokiaľ administratívnym spôsobom z pravoslávnej cirkvi nevystúpili.

2. Vtedajší minister-predseda Štátneho úradu pre veci cirkevné v Prahe, p. Zdeněk Fierlinger, neuznával zásadu, podľa ktorej prešovský Sobor v počte asi 720 delegátov by bol oprávnený vyslovíť sa menom všetkých kňazov a veriacich gréckokatolíckej cirkvi za jej zrušenie a za návrat na pravoslávie. Protichodné stanovisko zastával vtedajší podpredseda vlády p. Viliam Široký a aj ja som sa s ním stotožnil. Skôr ako by sa bol tento rozpor zásadnej povahy vyjasnil, bol som zaistený (2. 2. 1951) a viac som už nemal vplyv na ďalší vývin.

3. Neskoršie a dnešné moje stanovisko sa krylo a kryje s vtedajším stanoviskom p. Fierlingera: prešovský Sobor nemal právo vyjadriť sa za všetkých veriacich gréckokatolíckeho vyznania. Vec vystúpenia alebo prestúpenia z cirkvi je vecou slobodného rozhodnutia každého jednotlivca bez priameho a nepriameho nátlaku. Toto právo zaručuje naša ústava. Retrospektívne sa dívam na rozhodnutie Soboru ako na protiústavné a takisto aj stanovisko Slovenského úradu pre veci cirkevné v tejto veci bolo v rozpore s ústavou. Preto neprichodila do úvahy možnosť vyjadriť želanie vystúpiť z pravoslávnej cirkvi, keďže gréckokatolíci sa za pravoslávnych nepovažovali. Toto nepovažovanie sa za údov pravoslávnej cirkvi a zotrvávanie v presvedčení o duchovnej kontinuite gréckokatolíckeho vyznania a cirkvi je podľa môjho názoru jediným platným kritériom; v doterajších podmienkach bolo synonymom uplatňovanie práva na náboženskú slobodu.

4. V súčasnosti sa vytvorili pre odstránenie deformácií, ku ktorým došlo aj v oblasti vzťahov medzi štátnou mocou a cirkvami. Nie som právnik, ani osoba práva znalá, ale domnievam sa, že odstrániť tieto deformácie v konkrétnom prípade značí:

a) nevychádzať z uznesenia prešovského Soboru v apríli 1950;

b) nepovažovať gréckokatolícku cirkev za zrušenú;

c) nepovažovať tých gréckokatolíkov za údov pravoslávnej cirkvi, ktorí sa sami, z vlastnej vôle, individuálne, bez priameho alebo nepriameho nátlaku, teda slobodne za pravoslávnych nepovažujú;

d) rehabilitovať v tomto zmysle gréckokatolícku cirkev ako ustanovizeň rovnoprávnu s ostatnými cirkvami štátom uznávanými a rehabilitovať v tomto zmysle aj duchovenstvo gréckokatolíckeho vierovyznania.

5. Do tých čias, kým de facto existujúca, ale cirkevným zákonom a terajšou praxou na vedomie nebraná gréckokatolícka cirkev nebude úradným aktom legalizovaná, čo by sa malo stať bez priehľahov, trvá nebezpečenstvo náboženských rozbrojov, najmä v súčasnom demokratizačnom pohybe. Pri odstraňovaní deformácií, ktorými boli postihnutí gréckokatolíci preto treba postupovať rozhodne, podľa práva i mravných princípov, ale súčasne politicky zodpovedne, aby sa vyhlo prípadným nepokojom. Tento istý názor vyjadrili jednomyseľne aj dp. dr. Murín, dp. dr. Rusnák a dp. Zorvan a ja som o ňom informoval vzápätí I. taj. ÚV KSS s. V. Biľaka.

6. Dôstojných pánov dr. Murína, dr. Rusnáka a p. Zorvana som v našom vzájomnom rozhovore považoval za autentických gréckokatolíkov, politicky i mravne oprávnených zaujímať sa o odčinenie protiústavného postupu voči gréckokatolíckej cirkvi. Upozornil som ich však, a oni to vzali ako samozrejmosť na vedomie, že hovorím ako osoba súkromná, že tlmočím svoj osobný názor, na ktorý sa môžu snahy o rehabilitáciu gréckokatolíkov opriet, že v tom vidím svoj príspevok k odstráneniu toho, čo sa stalo a nemalo sa stať v čase, keď som bol predstaviteľom štátnej vrchnosti v otázkach cirkevno-politických, aj keď úrad, ktorý som viedol, má len časť zodpovednosti za spomínané deformácie. Moje stanovisko nie je povahy dôvernej a súhlasím s jeho prípadným zverejnením čiastočne, alebo úplne, ak sa tým prispeje veci napraviť.

7. Toto moje stanovisko nie je namierené proti pravosláviu; som zástanca náboženskej slobody i náboženskej tolerancie. Ide mi len o odčinenie krivdy na gréckokatolíkoch. Napísal som ho z vlastnej iniciatívy, po srdečnom rozhovore s dôstojnými pánmi dr. Murínom, dr. Rusnákom a dp. Zorvanom... Ide teda o vec nielen týkajúcu sa gréckokatolíkov, ale aj ich najbližších oltárnych spolubratov rímskokatolíkov; napokon aj veriacich ostatných cirkví na východnom Slovensku, v záujme spravodlivosti a tolerancie medzi kresťanmi — občanmi socialistického Československa musia mať záujem posilniť socialistickú demokraciu rehabilitovaním gréckokatolíkov.

Ladislav Holdoš